

Генрік Ібсен.

Гедда Габлер.

Драма на 4 дії.
Переклала Н. Грінченко.
Зредактував Б. Грінченко.

У Києві, 1908.

З друкарні „Петра Барського“, Хрещатик, 40.

Л ю д е.

Й́орген Тесман, молодий учений.

Пані Гедда Тесман, жінка його, з роду Габлер.

Панна Юліана Тесман, тітка його.

Пані Те́а Е́львстед.

Асесор Брак.

Е́йлерт Лэ́вборг.

Берта, наймичка у Тесманів.

Діється на віллі в Тесмана в західній частині гóрода.

Перша дія.

Простора, гарна та зо смаком убрана вітальня темних колірів. В середній стіні склепіння, з одгорнутими завісами. За їм видко иншу світлицю, меншу, вбрану в тому ж стилі, що й вітальня. В правій стіні у вітальні двері в передпокій; у лівій—скляні двері теж з одгорнутими завісами, а крізь їх видко частину критого ганку та дерева в осінньому, листі. Серед вітальні овальний, застелений настільником, стіл, а круг його стільці. Спереду праворуч висока груба з темних кахоль, а біля неї крісло з високою спинкою, м'який ослінчик під ноги та два пуфи. Ще далі праворуч у кутку канапка та круглий столик. Спереду ліворуч, трошки відступивши від стіни, канапа. Біля скляних дверей фортеп'яно. З кожного боку коло дверей у маненьку світлицю стоїть етажерка, а на їй дрібні речі з терракоти та майоліки. В другій світлиці в глибині канапа, стіл та кілька стільців. Над канапою портрет гарного з себе, кремезного старого чоловіка в генеральському мундирі. Над столом висить лампа з білим матовим дашком. У вітальні скрізь у вазах та в шклянках квітки; деякі просто лежать на столах. Помости в обох світлицях заслано товстими килимами. Ранок. Соняшне проміння лягає крізь скляні двері.

Панна Юліяна Тесман, добродушна пані років шестидесятьох п'ятьох, убрана просто, але гарно, в сірому вбранні за-для прохідки, в брилі та з парасолем у руках увіходить з передпокою. За нею Берта, літня дівчина, з недуже розумним обличчам, несе в руках квітки, обгорнені папером.

П. Тесман (*увійшовши до світлиці, прислухається і говорить стига*). Щось так ніби вони ще не вставали.

Берта. Я ж казала панні. Де ж таки, парохід прийшов мало не вночі. А потім пані ще панькалася з багажем. Скільки їй треба було всього розпакувати, перше ніж вона лягла спати,—страх!

П. Тесман. Так, так; хай відпочинуть гарненько. Але ж треба, щоб тут було свіже повітря, як вони сюди придуть. (*Підходить до скляних дверей і одчиня їх*).

Берта (*крутить квітки в руках*). Ну, цих уже, їй богу, нікуди й подіти. Сюди, чи що, положу, панно. (*Кладе квітки на фортеп'яно*).

П. Тесман. Ну, ось ти й маєш нових хазяїнів, Берто... Тільки Бог знає, як мені тяжко розлучатися з тобою!

Берта (*мало не плачучи*). А мені ж то як, пані! Що вже й казати! Адже скільки років служила я вам з сестрицею вашою!

П. Тесман. Нема що робити, хай буде так, Берто! Йорген не може тепер обійтися без тебе. Адже ти звикла доглядати його ще змалку.

Берта. Та воно так, та вже дуже мені шкода нашої хворої! Вона ж бідолашна зовсім як мала дитина. А тут нова наймичка. Ніколи вона не навчиться як треба доглядати хвору людину.

П. Тесман. Ну, дарма, я вже вчитиму її. А що трудніше,—я сама робитиму—розумієш? Ні, про нашу бідолашну хвору тобі нема чого турбуватися, люба Берто.

Берта. Та як би тільки це, панно... А то я страх боюся, що не догожу молодій пані.

П. Тесман. Ну, то що... спочатку там може й справді щось не так буде...

Берта. Дуже вже вона, здається, пишна.

П. Тесман. Ще б пак, генерала Габлера дочка! У батька вона до якого життя звикла! Знаєш, як вона часом їздила верхи з батьком у своїй довгій чорній амазонці та з пером на брилі?

Берта. Авжеж, авжеж! І не здумала б тоді, що вони з нашим кандидатом у парі стануть.

П. Тесман. Та й я не сподівалася. Еге, ось іще що, Берто, щоб не забути: не зви вже Йоргена кандидатом,—він тепер уже доктор.

Берта. Так, так, і молода пані казала про це вчора вночі... як увійшла. Чи справді ж воно так?

П. Тесман. Авжеж. Ти уяви собі, Берто, його зроблено доктором там, за кордоном. Се б то тоді, як він їздив,—розумієш? Я сама нічого-сінько не знала, але Йорген розказав мені про це вчора на пристані.

Берта. Звісно, його чим хоч могли зробити!.. Такого вченого!.. Тільки я не сподівалася, щоб і він схотів лікарювати...

П. Тесман. Та ні, він не такий доктор, що лічить... *(Значучо киває головою)*. А про те, може тобі незабаром доведеться звати його ще й не так, важнішим чимсь.

Берта. Та невже? А як же саме?

П. Тесман *(всміхаючися)* Гм... еге, як би ти знала! *(Чуло)*. Боже мій! Як би то покійний брат побачив, що вийшло з його хлопця!.. *(Озирається)*. А нащо ж то ти поскидала накриття з мебелі?

Берта. Так пані звеліла... Терпіти, каже, того не можу.

П. Тесман. А хіба ж... вони й буднями тут сидітимуть?

Берта. Мабуть же. Тільки це пані. Доктор нічого не казав. *(У другу світлицю праворуч виходить, муликаючи пісню, Йорген Тесман з*

порожнім одчиненим чемоданом у руках. Він на зріст середній, років тридцяти трьох, на погляд молодчий за свої роки, трохи товстенький. Обличчя кругле, щире, задоволене. Біляве волосся та борода; в окулярах. В зручному, трохи недбалому, домашньому вбранні).

П. Тесман. Добридень, Йоргене!

Тесман (на порозі). Тьотя Юля! Люба, хороша тьотя! (Підходить до неї і стискає їй руку). Так далеко, до нас — не полінувалась... та ще й так рано! Га?

П. Тесман. Та де ж таки не зайти!

Тесман. Авіть не виспавшись гаразд.

П. Тесман. Ну, це мені байдуже!

Тесман. А що, гаразд дійшла вчора додому з пристані? Га?

П. Тесман. Дякувати Богові! Асесор Брак такий ввічливий, довів мене аж до дверей.

Тесман. Ми страшенно жалкували, що не могли тебе підвезти з собою. Але ти ж бачила... у Гедди було стільки коробок... усі треба було забрати.

П. Тесман. Та багато!

Берта (до Тесмана). Чи не піти мені до пані,—може чого треба?

Тесман. Ні, спасибі, Берто, не турбуйся. Коли чого треба буде, то вона сказала, що сама подзвонить...

Берта (виходючи). Ну, добре.

Тесман. Стривай,—візьми лишь і цей чемодан.

Берта (бере). Однесу на горище. (Виходить у передпокій).

Тесман. Уяви собі, тьотю, у чемодані повно було виписок. Ну й назбирав же я матер'ялу

по всяких архивах! Надзвичайні, старі документи, ніхто їх не знає.

П. Тесман. Та вже я певна, що ти не змарнував часу за свою весільну мандрівку.

Тесман. Еге, маю право це сказати. Але скинь же бриля, тьотю! От я роз'яжу тобі стрічки,—добре?

П. Тесман (*поки він роз'язує їй стрічки з бриля*). Господи! Точнісінько так як колись... як ти жив у нас.

Тесман (*крутячи їй бриля в руках*). Та якого пишного бриля ти собі завела!

П. Тесман. Це я за-для Гедди купила.

Тесман. За для Гедди? Га?

П. Тесман. Еге, щоб їй не було чого соромитися, як доведеться йти зо мною вулицею.

Тесман (*гладючи їй по щоці*). І про все ти подумаєш, тьотю Юлю! (*Кладе їй бриля на стілець біля столу*). Ну, а тепер—знаєш—тепер сядемо ось тут на канапі та поговоримо, поки Гедда прийде.

П. Тесман (*становить свій парасоль у куток біля канапи, сідає на канапу поруч з Тесманом, бере його за обидві руки і оглядає*). Ну й рада ж я, що ти знову тут, зо мною, Йоргене! Живісінький синок нашого покійного Йохума!

Тесман. А я ж який радий! Побачитися знову з тобою, тьотю Юлю! Адже ти була мені й батьком і матіррю.

П. Тесман. Знаю, знаю, що любитимеш, як і перше, своїх старих тіток!

Тесман. А тьоті Ріні все так саме?.. Ні трохи їй не краще? Га?

П. Тесман. Ні, голубчику. Та й сподіватися цього нема чого. Бідолашна! Лежить так саме як і перше, як усі ці роки. Коли б тільки Гос-

подь zostавив мені її ще на який час! А то я зовсім не знатиму, нащо мені й жити. А надто тепер, як ось уже й про тебе не доведеться більше піклуватися.

Тесман (*злегенька плече її по плечу*). Ну, годі, годі...

П. Тесман (*відразу одмінюючи тон*). Ні, аж дивно!.. Ти тепер жонатий чоловік, Йоргене! Та ще й доскочив Гедду Габлер! Красуню Гедду Габлер! Згадай лиш, скільки до неї залицялося!

Тесман (*гордо всміхаючися та підспівуючи*). Еге, мабуть тепер у мене чимало тут таких приятелів, що заздрють.. Адже?

П. Тесман. А надто, ще тобі пощастило відбути таку довгу шлюбну мандрівку! Більш ніж п'ять... мало не шість місяців...

Тесман. Ну, мені вона була ще й мов би науковою мандрівкою. Скільки архивів довелось перекидати! Скільки книжок поперечитувати! Га?

П. Тесман. Та мабуть не трохи! (*Підморгує йому по приятельському, стиха*). Ну, а слухай, Йоргене, ти не маєш мені нічого сказати.... Чогось особливого?

Тесман. Про мандрівку?

П. Тесман. Еге—е...

Тесман. Ні, нічого, окрім того, що я вже писав. А що мене зроблено доктором тоді як я там був, про це я вже тобі казав учора.

П. Тесман. Та ні, не те... Я хотіла спитатися... Чи не сподіваєшся ти чого... Чи не маєш якої надії?

Тесман. Надії?

П. Тесман. А, Боже мій, Йоргене, та я ж тобі тітка!

Тесман. Еге, маю надію.

П. Тесман. А—а!

Тесман. І навіть велику, що цими днями стану професором.

П. Тесман. Ах, професором! Так...

Тесман. Се б то... через віщо не сказати? Я навіть запевне знаю, що буду професором. Та ж і ти це знаєш, люба тьотю Юлю.

П. Тесман (*посміхаючися*). Ну вже ж знаю, правду кажеш. (*Одмінюючи тон*). Але ми почали говорити про вашу мандрівку. Мабуть вона страшенно багато коштувала, Йоргене?

Тесман. Дарма,—адже стипендію дано велику. Вона добре допомогла.

П. Тесман. А все ж не розумію, як її могло стати на двох.

Тесман. Та це може й справді трудно зрозуміти. Га?

П. Тесман. Подорожувати з дамою,—це ж, кажуть, виходить далеко дорожче.

Тесман. Звичайно, трохи дорожче, звичайно. Але ж цієї мандрівки неминуче треба було за Гедди—розумієш? Інакше не можна було, ніяково.

П. Тесман. А так, так. Тепер уже якось такий звичай, щоб подорожувати після весілля.—Ну, а скажи, чи встиг ти вже роздивитися на свою нову оселю?

Тесман. Авжеж! Я встав удосвіта.

П. Тесман. Ну, як же тобі тут усе подобається?

Тесман. Краще не може бути! Чудово! Одного тільки не розумію,—нащо нам ці дві зайві світлиці між маненькою вітальнею та Геддиною?

П. Тесман (*всміхаючися*). Ну, мій любий, ще здадуться, через якийсь час.

Тесман. Еге, може й так. Адже бібліотека моя потроху буде більшати... Га?

П. Тесман. Отож, отож, мій любий, я саме й думала про бібліотеку.

Тесман. А найбільше я радий за Гедду. Вона ще до заручин завсігди говорила що ніде їй не хотілося б так жити, як саме тут, на віллі генеральші Фальк...

П. Тесман. І уяви собі, як це щасливо склалося! Оповіднено, що вона продається, зараз тільки ви поїхали.

Тесман. Еге, люба тьотю Юлю, нам таки пощастило. Правда? Га?

П. Тесман. Тільки дорого, голубчику, дорого це все тобі вийде.

Тесман (*трохи занепавши духом і збен-тежено дивлючися на неї*). Воно може й справді так, тьотю. Га?

П. Тесман. А, Боже! Ще б пак!

Тесман. Ну, а скільки ж? Приблизно? Га?

П. Тесман. Ну, цього, вже я тобі не можу сказати, поки ще всіх рахунків не маю.

Тесман. Добре ще, що асесор поклопотався про такі добрі умови за для мене. Він сам так писав про це Гедді.

П. Тесман. Та ти не турбуйся дуже, мій любий. За мебель та за килими я сама поручилася.

Тесман. Поручилася, ти? Люба тьотю! Чим же ти могла забезпечити?

П. Тесман. Книжкою з банку, по якій ми одбіраємо свої проценти.

Тесман. Як то? Проценти з грошей, що належуть тобі та тьоті Ріні?

П. Тесман. Та бачиш, я нічого іншого не могла вигадати....

Тесман (*стаючи перед нею*). Але ж, тьотю, ти їй богу... це ж божевільство! Адже це єдина ваша матер'яльна безпека з тьотею Ріною!

П. Тесман. Ну, і чого б я клопотавсь! Це ж тільки формальність—розумієш? Так і асесор Брак сказав. Це ж він зробив таку послугу, — упорядкував усе Сказав, що це тільки формальність.

Тесман. Може й так... Але все ж...

П. Тесман. Адже ти тепер одбірати-меш плату... Ну, а як що й доведеться трошки роз'язати калитку, допомогти тобі спочатку... так ми ж можемо тільки радіти з цього.

Тесман. Тьотю, люба! Ти ніколи не втомишся жертвувати собою за-для мене!

П. Тесман (*встає й кладе йому руки на плечі*) Зрівняти тобі шлях, мій дорогий хлопчику, та що ж може бути за-для мене любіше? Адже ти зріс без батька, без матері! А тепер нам уже близько до мети! Що правда, часом скрутненько доводилося... Та, хвала Богові, ти тепер на певному шляху, Йоргене!

Тесман. Еге, таки аж дивно, як це все склалося.

П. Тесман. Еге, всі твої конкуренти, що заздрили тобі, zostалися без нічого! Всі маком сіли. А найбільше той найнебезпечніший за всіх! Еге, як дбаєш, так і маєш! Спантеличився бідолаха!

Тесман. Ти чула що-небудь про Ейлерта? Се б то, відколи ми виїхали?

П. Тесман. Чула тільки, що ніби він написав нову книгу.

Тесман. Та невже? Ейлерт Левборг? Тепер от, недавно? Га?

П. Тесман. Кажуть. Ти думаєш, щось надзвичайне? Ледві чи так. Ні, от як вийде твоя нова книга—це запевне буде щось інше, Йоргене! Про що в їй буде?

Тесман. Про брабантський домашній промисел в середні віки.

П. Тесман. Ну й Йорген! І про такі навіть речі вміє писати!

Тесман. Хоча не скоро вона, мабуть, вийде. Попереду треба дати лад усій тій величезній купі матер'ялу, що я зібрав.

П. Тесман. Та вже збирати та давати лад ти митець. Не дурно ти син покійному Йохумові.

Тесман. Еге, і так уже хочеться швидче взятися до цієї праці. А надто тепер, маючи свій власний затишний куточок, можна працювати.

П. Тесман. Та ще й узявши за жінку ту, яка тобі так припала до серця, любий Йоргене!

Тесман (*обнімає її*). Еге, еге, тьотю Юлю. Адже Гедда—це найкраще за все! (*Озирається*). Та от, здається, й вона сама! Га? (*Гедда виходить у маненьку світлицю ліворуч. Їй на погляд років двадцять дев'ять. Благородне обличча, струнка по-стать, горда постава. Обличча матово бліде. Сірі очі блищать немов сталь і мають вираз холодного, ясною спокою. Волосся гарнерусяве, але не дуже густе; убрана з смаком у легеньке вранішнє убрання*).

П. Тесман (*іде назустріч Гедді*). Добридень, люба Геддо! Добридень!

Гедда (*подає їй руку*). Здорові були, дорога панно Тесман! Так рано прийшли? Ви дуже ласкаві.

П. Тесман (*трохи збентежена*) Ну... сподіваюсь, що молода пані добре спочивала на новому місці?

Гедда. Дякую. Так собі.

Тесман (*сміючись*). Так собі! Одначе, Геддо!... Ти спала, мов мертва, як я вставав!

Гедда. На щастя. — Ну, та треба звикати потроху до всього нового, панно Тесман. (*Дивиться ліворуч*). Ах, ця дівчина одчинила двері на ганок. Ціле море сонця.

П. Тесман (*іде до дверей*) То зачинимо.

Гедда. Ні, ні, не треба. Любий Тесмане, стягни, будь ласкав, завіси. Світ не буде тоді такий гострий.

Тесман (*біля дверей*). Еге, еге.—Ну, от, Геддо... Тепер маєш і холодок, і свіже повітря.

Гедда. Еге, свіже повітря тут до речі. Стільки квіток... Але, дорога... може б ви сіли, панно Тесман?

П. Тесман. Ні, дякую. Адже тепер я вже знаю, що у вас усе гаразд—і хвала Богові! Час додому. Там хвора моя дожида мене нетерпляче.

Тесман. Будь ласкава, перекажи їй від мене тисячу привітаннів і скажи, що сам зайду пізніше.

П. Тесман. Авжеж, перекажу... А от іще що... (*Шукає в кишені*). Я привезла тобі щось.

Тесман. Що ж саме, тьотю? Га?

П. Тесман (*виймає щось загорнене в папері і віддає йому*). А от глянь!

Тесман (*розгортає*). Боже мій! Ти зберегла їх, тьотю Юлю! Геддо! Аж душу зворушує! Га?

Гедда (*біля етажерки праворуч*). Що там, мій друже?

Тесман. Пантофлі! Мої старі пантофлі!

Гедда. А, от що! Пам'ятаю, ти часто, згадував про їх, як ми їздили.

Тесман. Еге, я страшенно почував, що мені їх не стає. (*Підходить до неї*). Ось вони, глянь, Геддо!

Гедда (*переходючи до каміну*). Мерсі. Мене це ні трохи не цікавить.

Тесман (*ідучи за нею*). Ти ж подумай... Тьотя Ріна сама вишивала їх за-для мене... лежучи хвора на ліжкові! О, ти і в'явити собі не можеш, скільки з'язано зіми з гадок!

Гедда (*біля столу*). Але ж не за для мене.

П. Тесман. Гедда правду каже, Йоргене.

Тесман. Еге, але мені здається, що тепер, як вона теж належить до сем'ї...

Гедда (*перепиняючи*). Одначе, навряд, чи ми зможемо поладнати з цією наймичкою, Тесмане.

П. Тесман. Не поладнаєте... з Бертою?

Тесман. Дорога... що це тобі спало на думку? Га?

Гедда (*показуючи рукою*). Глянь—покинула тут на стільці свого старого бриля.

Тесман (*перелякано впускає додолу пантофлі*). Геддо!..

Гедда. Подумай... ну, а як би хтось увійшов, та побачив?

Тесман. Але ж, Геддо! Адже це тьотін бриль!

Гедда. Та ак?

П. Тесман (*бере бриля*). Мій! І, власне, зовсім не старий, голубко.

Гедда. Я не додивилась добре, панно Тесман.

П. Тесман (*зав'язуючи стрічки з бриля*). І, сказати по правді, я наділа його вперше... їй Богу.

Тесман. І який пишний, навдивовижу!

П. Тесман. Не дуже, серце. (*Озирається*). Парасоль? А, ось! (*Бере парасоля*). І це також мій... (*бубонючи*)... а не Бертин.

Тесман. Новий бриль і новий парасоль! А що, Геддо? Га?

Гедда. Чудово.

Тесман. Адже правда? Га?.. Ну, тьотю, глянь же гарненько на Гедду. Яка вона гарна з себе, елегантна.

П. Тесман. Любий мій, але ж це не новина. Гедда і завжди була гарна. *(Киває головою і йде до дверей праворуч).*

Тесман *(ідуци за нею)*. Еге, але чи ти помітила, як вона росцвіла, поповнішала за той час, поки ми їздили.

Гедда *(іде в глиб світлиці)* Облиш!

П. Тесман *(спиняється і повертається)*. Поповнішала?

Тесман. Еге, тьотю Юлю. Тепер це не так помітно у цій сукні. Але я маю підстави...

Гедда *(біля скляних дверей, нетерпляче)*. Ах, не маєш ти ніяких підстав ні до чого!

Тесман. Це певне вплив тирольського гірського повітря.

Гедда *(уривково, перепиняючи)*. Я цілком така, якою їхала звідси.

Тесман. Але це ж ти говориш. А нам видніше. Адже правда, тьотю? Га?

П. Тесман *(дивиться на Гедду, склавши побожно руки)*. Гедда прекрасна... прекрасна... прекрасна! *(Підходить до неї, бере в обидві руки її голову і цілує їй волосся)*. Хай Бог благословить і береже нашу Гедду! За-для тебе, Йоргене!

Гедда *(обережно випручуючись)*. Ну, досить...

П. Тесман *(стиха, схвильовано)*. Що-дня приходитиму до вас.

Тесман. Будь ласка, тьотю! Га?

П. Тесман. Бувайте здорові! Бувайте!.. *(Виходить через передпокій. Тесман її випроважає. Двері зостаються непричинені. Чути, як Тесман кілька разів дякує за пантофлі і просить привітати тьотю Ріну. Гедда тим часом ходить туди й сюди по хаті, ламаючи та стискаючи руки, мов несамовита. Потім підходить до скляних дверей, розсуває завіси і дивиться в далечини-)*

ню. Через кілька хвилин Тесман вертається і зачиняє за собою двері в передпокій).

Тесман (піднімаючи пантофлі з долу). Що ти там робиш, Геддо?

Гедда (запанувавши над собою, спокійно). Стою та дивлюся на дерева. Як усе пожовкло, зав'яло!

Тесман (загортає пантофлі і кладе їх на стіл). Еге, адже в нас уже жовтень!

Гедда (знову нервово). Еге, подумай, уже жовтень!

Тесман. А чи не здалося тобі, що тьотя Юля якась дивна сьогодні? За малим не урочиста? Щоб це могло визначати? Га?

Гедда. Та я ж зовсім мало її знаю... Хиба вона не часто буває така?

Тесман. Ні, не така, як сьогодні.

Гедда (відходячи од скляних дверей). Хиба ти думаєш, що вона образилася за бриля?

Тесман. Ні, не дуже. Хиба в першу хвилинку та й то трішечки...

Гедда. Але що то справді за спосіб, розкидати свої речі у вітальні. Це не годиться.

Тесман. Не турбуйсь. Тьотя Юля не зробить цього більше.

Гедда. Ну, та я зумію поладнати з нею знову.

Тесман. О, люба Геддо, як би ти тільки схотіла!

Гедда. Як підеш до їх пізніше, запроси її до нас сьогодні ввечері.

Тесман. От-от, неодмінно. І, знаєш, яку ти могла б їй іще радість зробити?

Гедда. Ну?

Тесман. Як би ти могла перемогти себе і говорити їй „ти“. Ну, за для мене! Га?

Гедда. Ні, ні, Тесмане, і не проси. Я вже раз тобі сказала. Ще тіткою я може спробую її називати. І цього досить.

Тесман. Ну, добре. Але на мою думку, коли ти вже тепер стала членом нашої сем'ї....

Гедда. Гм... не знаю ще... *(Знову йде в глибоку світлицю)*.

Тесман *(трохи згодом)*. Що тобі, Геддо? З чогось незадоволена? Га?

Гедда. Та от дивлюсь на своє старе фортеп'яно. Не дуже воно пасує до всього іншого.

Тесман. А от тільки одберу вперше плату, то спробую його проміняти.

Гедда. Ні, ні! Я не хочу з ним розлучатися. Краще поставити його там, у маненькій світлиці, а сюди купити нове. Як трапиться, звісно...

Тесман *(трохи не так радісно)*. Авжеж... звісно...

Гедда *(бере квітки з фортеп'яно)* Цих квіток не було вчора вночі, як ми приїхали.

Тесман. Певне тьотя Юля принесла.

Гедда *(розгортає квітки і придивляється)*. Візитова картка. *(Виймає й читає)*: „Зайду пізніше“, — ти догадуєшся хто?

Тесман. Ні. А хто ж? Га?

Гедда. Пані Ельвстед.

Тесман. Невже? Пані Ельвстед. Панна Рюсінг, як її звано перше.

Гедда. Атож. Вона, з цим нестерпучим волоссям... яким звертала на себе увагу... Твоє колишне кохання, як мені казано.

Тесман *(сміючися)*. Ну, це було недовго. І ще до того, як я познайомився з тобою, Геддо. Але подумай, вона тут, у городі.

Гедда. Дивно, що вона робить нам візит. Я була з нею знайома тільки в інституті, а потім—дуже мало...

Тесман. Та й я не бачив її вже бо'зна скільки років. Як це вона може жити там, у своєму глухому кутку? Га?

Гедда *(ненадовго замислюється, потім одразу)*. Слухай, Тесмане... чи не там, у тому глухому кутку, пробуває й той... Ейлерт Левборг?

Тесман. Там, там, у тих місцях. *(Берта увиходить з передпокою)*.

Берта. Пані! Знову прийшла... та, що квітки принесла. Оці, що в вас у руках.

Гедда А! Вона? Ну, кличте її сюди! *(Берта одчиняє двері перед Теєю Ельвстед і сама виходить. Тея—худенька, мініятюрна жінка з м'якими гарними рисами обличчя, очі ясно-блакитні, великі, круглі, трохи наївні й злякано-допитливі, волосся дивного ясною коліру, надзвичайно русте й хвилясте. Вона трохи молодча за Гедду, вбрана в темну візитову сукню, пошити з смаком, але не до останньої моди)*.

Гедда *(ласкаво їй зустріваючи)*. Добридень, дорога пані Ельвстед! Дуже рада знову з вами побачитися.

Тея *(нервово, силкуючися запанувати над собою)*. Еге... давно ми з вами не бачились...

Тесман *(подаючи їй руку)*. І зо мною також. Га?

Гедда. Дякую за чудові квітки...

Тея. Нема за що... Я хотіла прийти до вас учора ж... Але довідалася, що ви не приїхали ще...

Тесман. Ви сами теж недавно прибули сюди в город? Га?

Тея. Вчора тільки. О, я вже зовсім збезнаділася, довідавшись, що вас немає тут.

Гедда. Збезнадіїлися? Через віщо?

Тесман. Але ж, ласкава пані Рюсінг.... пані Ельвстед, хотів я сказати....

Гедда. Маю надію, що нічого злого з вами не трапилось?

Теа. Ні, трапилось. І опріче вас, я не знаю тут ні душі, до кого могла б удатися.

Гедда (*кладе квітки на стіл*). Будьте ласкаві.... сядемо на канапу.

Теа. Ах, я така знервована... мені не до сидіння!

Гедда. Та дарма. Посидимо. (*Бере Тею за руку, садовить її на канапу і сама сідає поруч.*)

Тесман. Ну? Так що ж там, пані Ельвстед....?

Гедда. У вас там щось сталося?

Теа. Та так,—і сталося й не сталося... Ах, я б дуже хотіла, щоб ви не зрозуміли мене якось инакше, ніж треба...

Гедда. То найкраще, ви все навпростець розкажіть.

Тесман. Адже ви того ж і прийшли? Га?

Теа. Еге, еге... звичайно. Ну то... я повинна вам сказати,—та ви може вже й сами знаєте, що Ейлерт Левборг теж тут, у городі.

Гедда. Левборг?..

Тесман. То Ейлерт Левборг знову тут?.. Подумай, Геддо!

Гедда. Та, Боже! Я ж чую!

Теа. Він тут уже з тиждень. Розумієте—аж тиждень! Тут, у цьому небезпешному місті! Сам! Адже тут так легко опинитися в поганому товаристві!

Гедда. Найдорожча пані Ельвстед... але що ж вам до цього?

Теа (*збентежено дивлючися на неї, швидко*). Він учив дітей...

Гедда. Ваших дітей?

Теа. Чоловікових. Я не маю своїх.

Гедда. А, ваших пасинків.

Теа. Еге.

Тесман (*плутаючися*). Хиба... хиба він уже так шанується... то б то... як би його сказати?.. так одмінився на краще, що йому можна було доручити таку справу? Га?

Теа. Еге, за останні два-три роки про його не можна було сказати нічого такого.

Тесман. Невже? Подумай, Геддо!

Гедда. Чую.

Теа. Нічогісінько, запевняю вас! Ні з якого погляду. Але все ж... Тепер він знову опинився тут... в цьому великому городі... І в його багато грошей із собою. Я страшенно боюся за його.

Тесман. Але через віщо ж він не зостався там? У вас та в вашого чоловіка? Га?

Теа. Та от, відколи вийшла його книга, вже він не міг там усидіти, все сюди поривався.

Тесман. Так, так, правда... І тьотя Юля мені казала, що він видав нову книгу...

Теа. Еге, еге, велику книгу... З історії цивілізації... От уже два тиждні минуло... Страшенно її купують, читають. А скільки розмов,—шелесту такого наробила...

Тесман. От таке! Певне він скористувався з старого матер'ялу, що зберігся од колишніх кращих його часів?

Теа. Се б то, ви думаєте, що це результат праці минулих років?

Тесман. Ну, так.

Теа. Ні, він написав усе за цей час... у нас, за останній рік.

Тесман. От добре! Чи чуєш, Геддо?

Теа. Ах, коли б тільки й далі так було!

Гедда. Ви вже бачилися з ним?

Теа. Ні, ще, мені так важко було довідатися про його адресу... Тільки сьогодні вранці пощастило нарешті.

Гедда (*нильно дивлючися на неї*). Трохи дивно тільки, що ваш чоловік... Гм...

Теа (*нервово здригаючись*). Мій чоловік? Що?...

Гедда. Посилає вас сюди за такою справою. Через віщо б йому самому не приїхати допильнувати приятеля?

Теа. Де ж таки! Йому так ніколи!.. Та ще й мені треба було дещо купити...

Гедда (*ледве помітно всміхаючися*). Ну, то інша річ.

Теа (*швидко встає; хвилюючися*). І я дуже, дуже прошу вас, пане Тесмане, прийміть Левборга... ласкавіше... як що він до вас прийде. Еге, він напевне зайде до вас! Боже! ви ж колись були такими приятелями.. Та й працюєте коло одного. Коло тих самих наук, скільки я можу зрозуміти.

Тесман. Еге, еге. Попереду справді так було.

Теа. Я через те й прошу вас так... (*До Гедди*). І вас... Побережіть його! Адже так, пане Тесмане,—ви обіцяєте?

Тесман. Залюбки, пані Рюсінг..

Гедда. Ельвстед.

Тесман. Все, що можу, я зроблю за для Ейлерта; здайтеся на мене.

Теа. О, які ви добрі! (*Щиро стискає йому обидві руки*). Спасибі, спасибі, спасибі, вам! (*Оханувшись*). Чоловік мій так його любить.

Гедда (*встає*). Ти б написав до його, Тесмане. А то він може не прийде.

Тесман. Еге, еге, так може справді буде певніше, Геддо. Га?

Гедда. І що швидче, то краще. Зараз же, на мою думку.

Теа *(благаючи)*. Ах, як би...

Тесман. Зараз же напишу. Ви маєте його адресу, пані... пані Ельвстед?

Теа *(виймає з кишені папірець і віддає йому)*. Ось.

Тесман. Добре, добре. Так я піду... *(Озирається)*. Ах, пантофлі? А, тут! *(Бере пакуночок і йде з хати)*.

Гедда. І напиши прихильного приятельського листа. Та довшого—як треба.

Тесман. Ну, вже ж.

Теа. Тільки ні слова про те, що це я просила.

Тесман. Ну, зрозуміло. Га? *(Іде через маненьку вітальню праворуч)*.

Гедда *(близько підходяючи до Теї, стиха)*. Отак. Це зветься відразу піймати двох зайців.

Теа. Се б то, як це?

Гедда. Ви не зрозуміли? Мені треба було збутися його.

Теа. Ах, писати листа...

Гедда. А мені поговорити з вами на самоті.

Теа *(збентежено)*. Про те ж?

Гедда. Так.

Теа *(перелякано)*. Але ж більше немає нічого, пані Тесман! Справді ж, нічого.

Гедда. Ну, ні, є... І навіть багато. Це вже я зрозуміла. Сядем же та поговоримо щиро. *(Садовить Тею на крісло біля груби і сама сідає поруч на пуфі)*.

Теа *(стурбовано дивлючись на годинника)*. Але, люба, дорога пані Тесман... я вже лагодилася йти.

Гедда. Ну, запевне, ви ще маєте час.—Ну? Розкажіть же мені тепер, як вам живеться дома, в сем'ї?

Теа. Ах, про це я найменше бажала б говорити.

Гедда. Навіть мені, дорога?.. Боже мій, та ж ми вчилися вкупі.

Теа. Еге... але ви були на клас старші... Ах, як я вас боялася тоді!

Гедда. Боялися? Мене?

Теа. Еге, страшенно. Ви все було скубли мене за волосся, зустріваючися на східцях.

Гедда. Та невже?

Теа. А одного разу навіть сказали, що спалите мені його.

Гедда. Ну, я звісно шуткувала!

Теа. Еге, а я була така дурна тоді. А, потім... у всякому разі... ми й зовсім розійшлися... Адже ми належали до зовсім неоднакового кола.

Гедда. Так спробуємо хоч тепер стати ближчими одна до одної. Слухайте! В інституті ми говорили одна одній „ти“ і звали просто на ймення...

Теа. О, ні, ви помиляєтеся

Гедда. Де ж таки! Я це дуже добре пам'ятаю. Так згадаємо старовинку... (*Посувється до неї*). От так! (*Цілує її в щок*). Тепер говори мені „ти“ і називай Геддою.

Теа (*стискає і гладить їй руку*) Боже мій! Які ви ласкаві та добрі!.. Я зовсім до цього не звикла!

Гедда. Та що там!... Я теж буду говорити тобі „ти“ і зватиму моєю любою Торою.

еа. Мене звать Теа.

Гедда. Ах, звичайно! Я й хотіла сказати Теа. (*Дивиться на неї прихильно*). Так ти не звикла до ласки та доброти, Теє? І то у власній сем'ї?

Т е а Еге, як би в мене була сем'я. Але її немає і не було ніколи.

Г е д д а (*дивлючись на неї*). Я так і сподівалася чогось такого.

Т е а (*безрадно дивлючися перед себе*). Так... так... так...

Г е д д а. Уже не згадаю тепер до ладу,—спершу ти була, здається, за економку в фогта.

Т е а. Се б то, стала я власне за гувернантку. Але жінка його — перша, була така хвороблива, все більше лежала. То мені довелося вже й коло хатнього хазяйства клопотатися.

Г е д д а. Аж нарешті сама стала господинею.

Т е а (*тяжко зітхаючи*). Еге, господинею.

Г е д д а. Стривай, скільки ж це вже минуло часу?

Т е а. Відколи я заміж пішла?

Г е д д а. Еге.

Т е а. Та оце вже п'ять років.

Г е д д а. Еге, справді так.

Т е а. Ох, ці п'ять років! Краще сказати —два три останніх роки! Ах, ви не можете собі уявити...

Г е д д а (*злежачи б'ючи її по руці*). „Ви“? Не гаразд, Теє!

Т е а. Ні, ні! Я силкуватимуся не забувати. —Ах, як би... як би ти тільки знала...

Г е д д а (*ніби так собі*). Ейлерт Левборг теж, здається, років зо три прожив там?

Т е а (*непевно дивлючись на неї*). Ейлерт Левборг? Еге...

Г е д д а. Ти знайома була з ним ще тут у городі?

Т е а. Ні, можна сказати, що не була знайома... Се б то, звісно, знала на ймення.

Г е д д а. Ну, а там... він почав приходити до вас?

Т е а. Еге, що дня.. Адже його закликано дітей учити. Я сама не вправилася б з усім.

Г е д да. Звичайно. Ну, а чоловік твій?.. Він, мабуть, часто їздить?

Т е а. Еге. Адже ви... адже ти знаєш, фогтові часто доводиться об'їздити свою скругу.

Г е д да (*зіпершилася на поручча з крісла*). Т е е, бідна дорога Т е е, — тепер ти повинна розказати мені геть усе.

Т е а. То вже краще сама питайся.

Г е д да. Що за людина твій чоловік? Се б то, який він, наприклад, у сімейовому житті? До тебе він гарний?

Т е а (*не хоче зовсім широказати*). Сам він певне думає, що краще не можна.

Г е д да. Мені здається, що він старий за для тебе. Мабуть років на двадцять старіший.

Т е а (*роздратовано*). Та й це. Одно до одного. Він ніяк мені не до пари... Ми не маємо нічого спільного... зовсім нічого.

Г е д да. Але все ж він любить тебе... хоч по своєму?

Т е а. Ох, та вже й не знаю... Мабуть йому просто треба мене до хазяйства. Ну, й не дорого коштує. Дешева хазяйка!

Г е д да. Оце вже так нерозумно робиш.

Т е а (*хитаючи головою*). А що я зроблю? З ним, принаймні Він, здається, нікого на світі не любить, тільки себе самого... Хиба ще дітей трошки.

Г е д да. Та Ейлерта Левборга, додай!

Т е а (*здивовано дивлючись на неї*). Ейлерта Левборга? Звідки ти це знаєш?

Г е д да. Але ж, дорога моя, — мені здається, що коли він посилає тебе сюди, в город за їм... (*Ледве помітно всміхаючися*). Та й сама ж ти казала Тесманові.

Т е а (*нервово здригаючися*). Ах, так?.. Еге, здається... (*Риптом зважившись*). Ні, краще вже відразу сказати все просто по щирости,—однак же не сховаєш.

Г е д д а. Але, люба Тее?..

Т е а. Так от, коротенько: чоловік зовсім і не знає, що я поїхала.

Г е д д а. Що—о! Не знає?

Т е а. Авжеж. Його й дома не було. Він поїхав. А мені вже незмога була, Геддо. Там я була б такою самотною!

Г е д д а. у? І як же ти?

Т е а. Та так. Склала деякі речі... що найпотрібніше... все нишком... та й утекла з дому.

Г е д д а. Так просто і втекла?

Т е а. Еге, сіла на поїзд та й приїхала сюди

Г е д д а. Тее! Люба! Як же ти зважилася?

Т е а (*встає і відходить набік*): Та що ж мені було робити?

„ Г е д д а. А що ж тобі чоловік скаже, як ти вернешся додому?

Т е а (*біля столу, дивлючися на Гедду*). Вернуса... до його?

Г е д д а. Ну, так... Ну, так?..

Т е а. До його я ніколи вже не вернуса.

Г е д д а (*встає й підходить до неї*). Так ти серйозно з ним розійшлася?

Т е а. Іншого способу не мала.

Г е д д а. Як же це ти так — зовсім не криючися?

Т е а. Та ж однак не сховаєш.

Г е д д а. Але що про тебе говоритимуть? Зміркуй же!

Т е а. А хай що хочуть, те й говорять. (*Важко сідає на канану*). Я повинна була так зробити та й годі!

Гедда (*після недовгої павзи*). Що ж ти тепер думаєш почати? До чого взятися?

Теа. Сама не знаю ще. Одно я знаю—мені треба жити там, де Ейлерт Левборг. Коли взагалі жити.

Гедда (*присуває до себе стілець од столу, сідає біля неї і гладить їй руку*). Слухай, Теє... як це у вас почалося? Ця дружба з Ейлертом Левборгом?

Теа. Та так, потроху. Мені якось пощастило здобути деякий вплив на його.

Гедда. Он як!..

Теа. Еге... він облишив свої старі завички. Не на мої прохання,—я не зважилася б його просити. Але він, видимо, помітив, що все таке мені не подобається. І сам облишив.

Гедда (*здержуючи погордливий усміх, що несамохіть з'являється*). То се ти, як то кажуть, підняла того, хто впав, моя голубко?

Теа. Принаймні, він сам так говорить. Але й він зробив з мене щось ніби справжню людину. Навчив мене думати... і розуміти...

Гедда. Так він і тебе вчив?

Теа. Ні, не вчив справді, а так розмовляв про багато - багато дечого. І от настали ті чудові, радісні часи, коли я стала допомагати йому працювати. Він це дозволив мені.

Гедда. Невже?

Теа. Еге. Він писав не инакше, як обміркувавши спочатку все зо мною. Ми працювали вкупі.

Гедда. Як щирі товариші.

Теа (*радіючи*). Як товариші! Знаєш,—і він так казав, Геддо —Ах, я повинна була б уважати себе такою щасливою... Але не можу. Я ж не знаю, чи на довго це.

Гедда. Хиба ти так мало віриш на його?

Теа (*важко зітхаючи*). Між нами стала тінь однієї жінки.

Гедда (*з напруженою увагою дивиться на неї*). Хто б це міг бути?

Теа. Не знаю. Якесь... давнє кохання, що він його, певне, ніколи й не забував цілком.

Гедда. Він хиба... казав щось?

Теа. Тільки раз... і то між иншим...

Гедда. Ну, та й що ж він сказав?

Теа. Сказав, що, розстаючися, вона хотіла його застрелити.

Гедда (*запанувавши над собою, холодно*). Справді? Тут це якось не ведеться.

Теа. Еге, через те я й думаю, що це не хто инший, як руда співачка, до якої він якийсь час...

Гедда. Еге, мабуть.

Теа. І я згадую—чула про неї, що вона завжди носить із собою набитий револьвер.

Гедда. Ну, так це, звісно, вона...

Теа (*ламлючи руки*). І уяви собі, Геддо, я довідалася, що ця співачка.. знову тут у городі! Ах, мене такий одчай бере!...

Гедда (*скоса поглядаючи на двері до маненької вітальні*). Цсс! Тесман! (*Устаючи, пошепки*). Теє,—про все це—нікому.

Теа (*схоплюючись*). О, так, так! Бога ради! (*Тесман з'являється праворуч з листом у руках*).

Тесман. Ну от... уже й є.

Гедда. І чудово. Але пані Ельвстед, здається, хоче йти. Постривай хвилинку. Я випровожу її садом до воріт.

Тесман. Слухай, Геддо, — чи Берта не могла б цього відіслати?

Гедда (*бере листа*). Добре. (*Берта увіходить з передпокою*).

Берта. Прийшов асесор Брак; говорить, що дуже бажав би бачити панів.

Гедда. Просіть асесора. А тоді—слухайте—вкиньте цього листа в скриньку.

Берта. Добре. *(Одчиняє асесорові двері і виходить)*.

Асесор Брак *(чоловік років сорока н'ятьох; присадькуватий, але доброї постави, з м'якими, еластичними рухами. Обличчя кругле з благородним профілем. Волосся мало не все чорне, коротко підстрижене і добре зачісане. Жваві, моторні очі. Густі брови. Вуси теж густі, на кінцях підстрижені. Вбраний гарно в одягу за-для прохідки але занадто молодод, як на свої літа. Має пенсне, часом його скидає. Увіходить з брилем у руках, уклоняється)*. Чи можна дозволити собі такий ранній візит?

Гедда. Звісно, можна.

Тесман *(стискає йому руку)*. Ви в нас завжди бажаний гість. *(Знайомить)* Асесор Брак,—панна Рюсінг...

Гедда. Ах!..

Брак *(кланяється)* Дуже радий..

Гедда *(дивиться на його й сміється)*. Йй богу цікаво подивитися на вас удень, асесоре!

Брак. Вам здається, що я одмінився?

Гедда. Еге, ви ніби помолодчали.

Брак. Дуже вдячний.

Тесман. А що ж ви скажете про Гедду? Га? Не розцвіла хиба? Вона просто...

Гедда. Мене, будь ласкав, не займай; краще подякуй асесорові за те, що він стільки клопотався...

Брак. Ото... за для мене це тільки втіха..

Гедда. Еге, ви справжній друг. Але я бачу, що подрузі моїй не сидиться... До побачення,

асесоре! Я зараз вернуся. (*Усі кланяються, Те а й Гедда виходять передпокоюм*).

Брак. Ну, то як,—дружина ваша не зовсім незадоволена?

Тесман. О, ми не знаємо, як вам і дякувати. Звісно—дещо доведеться одмінити. Де чого ще не стає. Доведеться купити деякі дрібнички.

Брак. Так? Справді?

Тесман. Ми, звісно, не будемо цим вас турбувати. Гедда сама хоче все влаштувати.—А чи не сісти б нам? Га?

Брак. Дякую. На хвилинку. (*Сідає біля столу*). А я маю де про що поговорити з вами, дорогий Тесмане.

Тесман. Так?.. А, розумію. (*Сідає*). Тепер, певне, на черзі ґрунтовні питання? Га?

Брак. Ну, з грошовими справами ще поки можна подождати. Хоча, як по щирости, я ладен жалкувати, що ми не були трохи скупіші.

Тесман. Але не можна ж було инакше. Згадайте про Гедду, дорогий асесоре. Ви добре її знаєте... Чи міг я дати їй якусь міщанську обстанову?

Брак. Так, так, оце то й лихо.

Тесман. До того ж, на щастя, ось-ось настановлють мене професором.

Брак. Ну, знаєте, такі речі частенько забаряються.

Тесман. А хиба ви що чули? Га?

Брак. Ні, нічого певного... (*Перепиняючи сам себе*). Я вам новину скажу.

Тесман. Ну?

Брак. Ваш старий товариш Ейлерт Левборг знову тут.

Тесман. Це я вже знаю.

Брак. Як то? Звідки?

Тесман. Та от, та дама, що пішла з Геддою, оповідала.

Брак. Он як! А як її звуть? Я не дочув...

Тесман. Пані Ельвстед.

Брак. А! Фогтова жінка! Левборг, здається, у їх і жив там?

Тесман. Еге. І зміркуйте—довідаюся, що на велику мою радість, він став знову цілком порядною людиною!

Брак. Еге, щось таке говорять.

Тесман. І написав нову книгу! Га?

Брак. А так, так!..

Тесман. І вона наробила багато шелесту!

Брак. Еге, надзвичайного шелесту.

Тесман. Подумайте! Хиба не гарно це чути? Адже він надзвичайно талановитий... А я вже цілком був поховав його.

Брак. Як і всі, здається, з тих хто його знав.

Тесман. Тільки я не розумію, що ж він тепер робитиме? Подумайте? З чого ж він житиме? Га? *(Гедда вертається з передпокою).*

Гедда. *(Бракові з легеньким погордливим усміхом).* Тесман завсігди носитья з цим питанням—з чого жити.

Тесман. Господи... Ми говоримо про бідолаху Ейлерта Левборга.

Гедда *(швидко глянувши на чоловіка).* Так? *(Сідає в крісло біля каміну, байдужним тоном).* А що ж йому?

Тесман. Та... спадщину свою він, запевне вже проциндрив. Ну, а не писатиме ж він що Року по новій книзі. Га? От я й питаюся, що ж із ним буде?

Брак. Про це я власне можу вам розказати дещо.

Тесман. Ну?

Брак. Не забудьте, що він має родичів і досить впливових.

Тесман. На жаль, вони ж його цілком зреклися.

Брак. Колись, одначе, його вважано за гордість та надію сем'ї.

Тесман. Еге, колись. Але він сам зопсував своє становище.

Гедда. А хто його знає? *(З коротким усміхом)*. Адже там, у фогта його знову навернено на добру путь...

Брак. Додайте до цього його нову книгу...

Тесман. Еге, еге! Дай, Боже, щоб йому справді допомогли якось улаштуватися. Я оце тільки одіслав до його листа. Знаєш, Геддо, я запросив його до нас сьогодні ввечері.

Брак. Одначе, голубчику, адже ви будете сьогодні в мене на парубоцькій вечірці. Ви вчора ще на пристані дали слово.

Гедда. Ти забув, Тесмане?

Тесман. Таки забув!

Брак. Ну, а про те, навряд, щоб він прийшов до вас,—можете заспокоїтися.

Тесман. Через віщо? Га?

Брак *(устає і, зіпершись на спинку стільця, говорить ніби нехотя)*. Бачите, дорогий Тесмане, і ви, пані Тесман... я не був би вам другом, як би не сказав вам дечого... дечого такого...

Тесман. Про Ейлерта Левборга?

Брак. І про його, й про вас.

Тесман. В чому ж сила, дорогий асесоре?

Брак. Треба вам знати, що настановлють вас професором певне не так скоро, як ви того бажаєте та сподіваетесь.

Тесман (*схоплюючися з стільця*). Якись перешкоди? Га?

Брак. Визначено буде, мабуть, конкурс...

Тесман. Конкурс?! Як тобі подобається, Геддо!

Гедда (*глибше сідаючи в крісло*). Так... так...

Тесман. Хто ж, хто конкурент? У всякому ж разі не...

Брак. Саме він. Ейлерт Левборг.

Тесман (*сплескуючи руками*). Ні, та ж це неможливо! Цілком неможливо! Га?

Брак. Хм,—і все таки може доживемо до цього.

Тесман. Але слухайте! Як же то?.. Це була б надзвичайна безцеремонність що до мене! (*Махаючи руками*). Подумайте, я чоловік жонатий! Ми й побралися, рахуючи на це... Витратилися... І в тьоті Юлі позичили... Що ж це справді! Адже мені обіцяно за малим не запевне, що настановлять. Га?

Брак. Ну, ну, ну,—вас певне ж і настановлять, тільки по конкурсу.

Гедда (*не ворухнувшись в кріслі*). Подумай, Тесмане! Це скидатиметься на призові гони!

Тесман. Але ж, люба Геддо, я не розумію, як ти можеш бути до цього така байдужна?

Гедда (*як і перше*). І не думаю. Навпаки, мене дуже цікавить результат.

Брак. У всякому разі, пані Тесман, добре, що ви довідались, як стоїть справа тепер... се б то, перше, ніж ви взялися до тих покупок, якими, як я чув, нахваляєтесь...

Гедда. Ну, це вже ні трохи не одміняє моїх справ.

Брак. Та-ак? Ну, тоді инша річ. А тепер будьте здорові! (*Тесманові*). По обіді я завсігди прохожуюся, так і зайду по вас.

Тесман. Еге, еге... Ах, я зовсім у голову захожу!

Гедда (*напівлежучи, простягає руку*). Прощайте асесоре. І дуже просимо приходити.

Брак. Дякую! Бувайте здорові!

Тесман (*проводючи його до дверей*). Прощайте, дорогий асесоре. Ви вибачте мені, будьте ласкаві... (*Брак виходить через передпокій*).

Тесман (*вертаючися*). Ах, Геддо! Ніколи не треба бавитися фантазіями! Га?

Гедда (*дивиться на його всміхаючись*). А ти хиба це робиш?

Тесман. Еге, знаєш, треба признатися, що дуже це було фантастично—оженитися і влаштувати життя, маючи тільки надії.

Гедда. Воно може твоя й правда.

Тесман. Ну... та вже хоч придбали собі куточок, Геддо. Подумай! Ми обое так марили про це. Завсігди це було в нас на думці, можна сказати. Га?

Гедда (*втомлено підводючися з крісла*). Умова була—широко жити. Приймати гостей.

Тесман. Ах, Господи! І я так радів з цього! Бачити тебе господинею в добірному товаристві! Подумай! Га? Так, так, що робити? Поки доведеться, значить, пожити тихо, вдвох. Вітати в себе тільки тьотю Юлю іноді. Ах! Тобі зовсім би іншого життя треба!

Гедда. Лакея в либерії в мене, звісно, спочатку не буде.

Тесман. Ні, на жаль! Мати лакея—про це й говорити навіть нема чого.

Гедда. А про коня, щоб їздити верхи, певне...

Тесман (*переляканий*). Коня, щоб їздити верхи?

Гедда ...і думати нема чого?

Тесман. Боже борони!.. Звісно!

Гедда (*йде в глиб світлиці*). Ну... одна забавка в мене все таки поки ще зостається.

Тесман (*зрадівши*). Хвала Богові! Яка ж саме, Геддо? Га?

Гедда (*біля дверей до маненької вітальні, дивиться на його, ховаючи усміх*). Мої пістолі, Йоргене.

Тесман (*переляканий*). Пістолі?

Гедда (*з холодним поглядом*). Пістолі генерала Габлера. (*Виходить через маненьку вітальню ліворуч*).

Тесман (*біжить за нею й кричить їй услід*). Але, боронь Боже, люба Геддо, не займай цих небезпешних річей. Ну за для мене, Геддо! Га?

Друга дія.

Та сама світлиця, що й у першій дії. Тільки фортеп'яно забрано, а замість його поставлено гарненьке бюро з поличкою за-для книжок. Біля канапи ліворуч теж новий столик. Більшість букетів винесено. Букет Теї Ельвстед стоїть на тому столі, що посеред світлиці. Діється по обіді.

Гедда (*вбрана гарно за-для гостей, стоїть біля одчинених скляних дверей і набиває пістоля. Друшій такий самий лежить на бюрку в одчиненому футлярі. Гедда дивиться у садок і кричить*). Ще раз добридень, пане асесоре!

Брак (*з саду*). Здорові були, пані Тесман!

Гедда (*зводить пістоля вгору, наміряється*). От я зараз застрелю вас.

Брак (*звідти ж*). Ай, ай! Та не наміряйтеся ж просто на мене!

Гедда. От що значить ходити кривими стежками. (*Спускає курок. Пістоль стріляє*).

Брак (*ближче*). Та ви зовсім не при собі!

Гедда. Боже мій! Та хиба ж я влучила в вас?

Брак (*іще ближче*). Ну, облиште ж пустувати!

Гедда. Так увіходьте, асесоре! (*Брак уже передягнений за для парубоцької вечірки, на руці легеньке пальто; увіходить у скляні двері*).

Брак. Ах, чорт... так ви все ще не закинули цього спорту? Куди ж ви влучаєте?

Гедда. Так—у повітря стріляю!

Брак (*обережно виймає в неї з руки пістоля*). Дозвольте лишь, добродійко. (*Розглядає його*). А, давній знайомий! (*Озирається навкруги*). А де ж у нас футляр? А, ось. (*Ховає пістоля в футляр і замикає*). Досить з нас на сьогодні цієї забавки,

Гедда. Що ж звелите мені робити?

Брак. Візитів не було?

Гедда (*зачиняючи скляні двері*). Ні одного. Всі близькі знайомі, певне, ще на селі.

Брак і Тесмана теж, може, ще немає дома?

Гедда (*замикає футляр з пістолями в шухляду в столі*). Ні. Ледві пообідав—так і побіг до своїх тіток. Він не сподівався вас так рано.

Брак. Хм... І щоб було мені догадатися! Піймав гаву!

Гедда (*повертуючи до його голову*). Як то?

Брак. Авжеж—міг би прийти сюди... трошки раніше.

Гедда (*переходючи на середину світлиці*). Ну, тоді б ви зовсім нікого не побачили. Я по обіді передягалася в своїй світлиці.

Брак. Хиба там не знайшлося б якої небудь манесенької щілиночки, через яку можна було б розмовляти?

Гедда. Ви ж забули зробити її за-для себе.

Брак. Другу гаву піймав!

Гедда. Ну, доведеться нам посидіти тут та подождати, поки Тесман вернеться. Навряд, щоб він скоро...

Брак. Ну, то посидимо; я буду терплячий. *(Гедда сідає в кутку на канані. Брак чіпляє своє пальто на найближчому стільці і сідає, держучи бриля в руках. Невелика павза. Вони зустріваються поглядами).*

Гедда. Ну?

Брак *(тим саме тоном)*. Ну?

Гедда. Я перша спиталася.

Брак *(злехка нахиляючися наперед)*. Ну, то поговоримо якусь годинку по приятельському, пані Геддо.

Гедда *(одхиляючися на спинку канани)*. Чи не здається вам, що цілий вік минув з того часу, як ми з вами розмовляли в останнє? Двох-трьох фраз учора на пристані та сьогодні вранці, звісно, нема чого рахувати.

Брак. Значить на самоті? Інтимно, хочете ви сказати?

Гедда. Еге... таке щось...

Брак. Я тут що-дня згадував вас і бажав, щоб ви швидче вернулися.

Гедда. Та воно, мабуть, і я весь час цього бажала.

Брак. Справді, пані Геддо? А я ж думав, що вам так весело було подорожувати.

Гедда. Що й казати!

Брак. Алеж Тесман тільки й торочив про це в листах.

Гедда. То ж він! На його думку нема ж більших веселощів, як ходити та копатися по всяких бібліотеках та архивах. Нидіти там, переписуючи старі пергаміни, або ще що....

Брак (*трохи уціпливо*). Ну, то ж його й діло. Почасти, принаймні.

Гедда. Еге, звичайно. То й не диво... Але ж я! Мені яково було? Їй богу, дорогий асесоре, мені було страшенно нудно.

Брак (*спочуваючи*). Ви це справді серйозно говорите?

Гедда. Здається, що ви й сами можете догадатись. Пів року не бачити ні одної людини яка хоч більш-менш належала б до нашого кола, з якою можна було б розважитися, поговорити про речі цікаві й за для мене, й за для неї.

Брак. Так, так,—і мені цього дуже бракувало.

Гедда. А що найтяжче витерпіти...

Брак. Ну?...

Гедда. Що треба бути раз у-раз все з однією людиною без перестану.

Брак (*згюжуючись, хитає головою*). Ег-ге, з ранку й до вечора! Подумайте, по всяк час!

Гедда. Я сказала: раз-у-раз, без перестану.

Брак. Гаразд. Але з нашим добрим Тесманом, мені здається, їй богу можна було б....

Гедда. Тесман—спеціаліст, дорогий асесоре.

Брак. Ну, вже ж.

Гедда. А подорожувати з спеціалістом зовсім не цікаво. Принаймні, як що довго.

Брак. Навіть... з таким спеціалістом, якого любиш?

Гедда. Фі! Не вживайте цього затяганого слова!

Брак (*вражений*). Що, що, пані Геддо?

Гедда (*напівжартовливо, напівсердито*). Еге. Спробували б ви сами! Слухати про історію цивілізації з ранку до пізнього вечора...

Брак. Раз-у-раз, без перестану!..

Гедда. Еге, еге, еге! Та ще про середні віки!... Це найгірше.

Брак (*уважно дивиться на неї*). Але скажіть мені... як же в'яснити те, що..? Хм...

Гедда. Що ми з Йорґеном Тесманом спарувалися, хочете ви сказати?

Брак. Ну, хоч би й так.

Гедда. Господи! Вас це так дивує?

Брак. І дивує й ні, пані Геддо.

Гедда. Бачите, я встигла до несхочу натанцюватися, любий асесоре! І моя весна-красна вже минула. (*Несамохіть здригнувшись*.) Ах, ні! Цього не скажу! Та й думати не хочу.

Брак. Та таки й немаз підстав це думати.

Гедда. Ну, що до підстав, то... (*Пильно глянувши на його*.) Ну, а Тесманові, у всякому разі, не можна не признати того, що він людина цілком коректна.

Брак. І коректна й поважна. Ще б пак!

Гедда. І я не бачу в йому нічого такого... чудного. А ви бачите?

Брак. Чудного? Ні-ні... цього я власне не скажу....

Гедда. Ото ж. Та й у всякому разі він дуже працюючий, пильний збірач. То за якийсь час, мабуть, справді стане відомий.

Брак (*дивиться на неї трохи непевно*). Я думав, що й ви, так саме як багато інших людей, були певні, що з його буде щось просто надзвичайне.

Гедда (*втомлено*). Еге, і я теж... А що він ще мало не силоміць силкувався здобути ласкавого дозволу забезпечити мене... то я не знаю, через віщо б я мала не згодитися.

Брак. Авжеж. З такого погляду...

Гедда. Це було все таки більше, ніж те,

чого я могла сподіватися од інших моїх щирих прихильників, дорогий асесоре.

Брак (*сміючися*). За інших відповідати не беруся; що ж до мене, то, як вам відомо, я завжди почував якусь особливу повагу до подружніх пут взагалі, пані Геддо!

Гедда (*жартовливо*). О, на вас я ніколи не мала надії.

Брак. Все, чого я бажаю—це мати круг себе гарне, інтимне товариство, якому я міг би бути користний словом і ділом... міг би завжди бувати на правах вірного друга...

Гедда. Господареві дому?

Брак (*злехка нахиляючися наперед*). По правді кажучи—краще б господині... Але, звісно, й господареві теж. Одно слово, я марю про такий..- як що можно так висловитися, *семйовий „трюх-кутник“*. І можу вас запевнити, що такі відносини і зручні й приємні з усіх боків

Гедда. Еге, за нашу мандрівку мені не раз бракувало третього партньора.... Сидіти увесь час удвох у купе... ох!

Брак. На щастя, шлюбна мандрівка вже минула.

Гедда (*хитаючи головою*). Ну, мандрівка може ще затягтися... надовго. Я прибула тільки на одну з багатьох станцій.

Брак. Так можна вискочити і розворушитися трошки, пані Геддо!

Гедда. Я ніколи не вискакую

Брак. Ні?

Гедда. Ні. Адже завжди хтось...

Брак (*сміючись*). Стоїть і дивиться вам на ноги, так?

Гедда. Ото ж.

Брак. Та, Боже мій! То й що з того?..

Гедда (*махає рукою, немов щось одкидає*).
Не люблю я. Краще вже сидіти на одному місці.
Хоч би й удвох.

Брак. Ну, а як що третій сам увійде до вас у купе?

Гедда. О, це зовсім інша річ!

Брак. Якийсь вірний та догадливий друг...

Гедда. Інтересний, цікавий з усякого боку...

Брак. І ніяк не спеціаліст!

Гедда (*голосно зітхаючи*). Еге, це, звісно, велика полегкість.

Брак (*почувши, що надвірні двері одчиняються, скося поглядає на двері з передпокою*).
Значить „трьохкутник“ уже є...

Гедда (*стиха*). І поїзд лине далі. (*З передпокою увіходить Тесман у сірій одежі за-для прохідки та в пуховому брилі. Під рукою та в кишенях у його безліч книжечок та книг без палітурок*).

Тесман (*ідуци до столу, що стоїть у кутку перед канапою*). Ух, важкенько було тягти таку купу... (*Кладе книжки на стіл*). Я аж спітнів навіть, Геддо!—А-а! Ви вже тут, дорогий асесоре! Га? Берта мені нічого не сказала.

Брак (*устає*). Я прийшов садом.

Гедда. Що це ти за книжки приніс?

Тесман (*гортаючи книжки*). Усякі спеціальні праці, які я конче повинен був купити...

Гедда. Спеціальні праці?

Брак. Ег-ге! Все спеціальні праці, пані Тесман. (*Брак та Гедда всміхаються одне одному на знак того, що одне одного зрозуміли*).

Гедда. Хиба тобі ще треба якихсь спеціальних праць?

Тесман. Ще б пак, голубко! Хоч скільки купи — зайвого не купиш. Треба ж пильнувати всього, що пишеться та друкується.

Гедда. Еге, мабуть треба.

Тесман (*копається в книжках*). А от... я роздобув і нову книжку Ейлерта Левборга (*Витягає її*). Чи не хочеш зазирнути в неї, Геддо? Га?

Гедда. Ні, дуже дякую. А про те... потім, може.

Тесман. Я в дорозі її трохи переглянув.

Брак. Ну, і що ж ви, як спеціаліст, про неї думаєте?

Тесман. Чудово! Так систематично, зрозуміло написана. Перше він так ніколи не писав. (*Складає книжки*). Ну, треба, одначе, все це однести. От весело буде розрізувати! А потім треба ще передягтися (*До Брака*). Адже ми ще не зараз ідемо? Га?

Брак. Авжеж, чого ж поспішатися.

Тесман. Ну, так я ще трошки... (*Виходить з книжками, але на порозі спиняється*). Ах, я й забув, Геддо, — тьотя Юля не прийде до тебе сьогодні ввечері,

Гедда. Не прийде? Що ж, бриль винен?

Тесман. Ну, от! Як ти можеш так думати про тьотю Юлю! Хиба це можливо?.. Тьоті Ріні дуже погано, от що.

Гедда. Та ж вона завсігди слабує.

Тесман. Еге, але сьогодні їй, бідній, чогось уже дуже недобре.

Гедда. Ну, тоді зрозуміло, що та зостається біля неї. Я не ремствую.

Тесман. І ти собі в'явити не можеш, Геддо, як тьотя Юля все таки зраділа, що... ти так поповнішала за нашу мандрівку.

Гедда (*встаючи, стиха*). Ох, ці вже мені тіточки!

Тесман. Га?

Гедда (*йдуци до скляних дверей*). Нічого.

Тесман. Так, так... *(Виходить через маленьку вітальню праворуч).*

Брак. Про якого це бриля говорили?

Гедда. Ах, це панна Тесман була в нас уранці та й положила свого бриля отут на стільці. *(Всміхаючися).* А я вдала ніби вважила його за Бертиного.

Брак *(хитаючи головою)*. Одначе, дорога пані Геддо! як же це ви? Така поважна бабуся..

Гедда *(нервово ходючи по хаті)*. Еге... знаєте, на мене іноді відразу находить... і тоді вже нічого не вдієш! *(Кидається в крісло біля груби)*. Йй богу, не знаю, чим це вияснити.

Брак *(стоячи позад крісла)*. Річ, здається, в тому... що ви просто не зовсім щасливі.

Гедда *(дивлючися перед себе)*. Та й чого б я мала бути щасливою? Може ви мені це скажете?

Брак. Та хоч би й того, між иншим, що ви впорядкувалися саме так, як того бажали.

Гедда *(кидає на його погляд і сміється)*. Так ви теж вірите в цю казку з бажаннями?

Брак. А хиба в їй немає правди?

Гедда. Та може й є трохи.

Брак. Ну?

Гедда. Річ у тому, що минулого літа Тесман завсігди проводив мене з вечірок додому.

Брак. Мені, на жаль, зовсім було не по руці.

Гедда. Так, так; минулого літа вам було з иншими по руці.

Брак *(сміється)*. Як вам не сором, пані Геддо! Ну, так ви з Тесманом?..

Гедда. Еге, так от одного разу ми проходили проз цю віллу... Тесман, бідолаха, м'явся-м'явся, а все ніяк не міг знайти теми за-для розмови. Мені стало шкода вченого мужа...

Брак (*неймовірно*). Шкода? Хм...

Гедда. Запевняю вас. І щоб допомогти йому якось виплутатися, я так, зовсім навіть не думаючи, сказала, що я не від того, щоб оселитися в цій віллі.

Брак. І більше нічого?

Гедда. Принаймні, того вечора.

Брак. Значить, потім?

Гедда. Еге, моя лехковажність мала наслідки, дорогий асесоре.

Брак. На жаль, наші лехковажні вчинки занадто часто мають наслідки, пані Геддо!

Гедда. Спасибі! Ну, так от ці саме мрії про віллу генеральші Фальк і наблизили нас із Тесманом одне до одного. Це ж викликало й заручини, й весілля, і мандрівку і все, все... Так, так, асесоре, то-то ж бо й є—як дбаєш, так і маєш.

Брак. Це преінтересно. А справді це все ні трохи вас не цікавило?

Гедда. От-от...

Брак. Ну, а тепер... Адже ми, здається, дбали за для вас... влаштували все якомога зручніше...

Гедда. Ух! По моему тут по всіх світлицях наскрізь ще душить лавендою та мускусом. А про те ці пахощі може принесла тьотя Юля.

Брак (*сміючися*). Певніше вже, що це спадщина од покійної генеральші.

Гедда. Еге, тут пахне чимсь спорохнявим. Нагадує квітки другого дні після балу. (*Закинувши руки за голову, одкидається в кріслі й дивиться на асесора*). Ах, дорогий асесоре, ви не можете собі в'явити, яка нудьга дожидає мене тут!

Брак. Хіба життя не готує вам якихсь завданнів, пані Геддо?

Гедда. Се б то, чогось цікавого, привабливого?

Брак. Це, звісно, було б найкраще.

Гедда. Не знаю... Які там завдання! Я часто думаю... (*Раптом спиняючись*). Але з цього, запевне нічого не буде.

Брак. А хто ж знає? А нуте лиш скажіть.

Гедда. Що як би я могла заставити Тесмана взятися до політики?

Брак (*сміється*). Тесмана? Ні, повірте мені, це вже... зовсім не за-для його.

Гедда. Охоче вірю. А як би мені все таки пощастило?

Брак. Та яка ж вам буде з цього радість? Коли він не здатний? Нащо ж вам його заставляти?..

Гедда. На те, що я нудьгую! Чуєте? (*Після невеликої павзи*). Так, по вашому, Тесман ні в якому разі не зможе долізити до міністра?

Брак. Хм... бачите, дорога пані Геддо... щоб стати міністром, він найсамперед повинен би був бути багатою людиною.

Гедда (*встаючи, роздратовано*). Ах, он що, все ті мізерні умови, в яких я опинилася. (*Починаючи ходити по хаті*). Це вони роблють життя таким нікчемним, просто безглуздим. От що!

Брак. А на мою думку це не через те.

Гедда. А через що ж?

Брак. Вам не доводилось переживати нічого такого... справжнього, такого, що струсоне всю істоту!

Гедда. Себто, нічого такого серйозного, хочете ви сказати?

Брак. Ну, називайте так, як хочете. Але тепер може вам не довго доведеться його ждати.

Гедда (*закидаючи голову*). Ви говорите про пригоду з цією нікчемною професурою? Так це Тесманова справа. Мені до неї байдуже.

Брак. Еге, еге; хай так. Ну, а як що на вас, говорячи високим стилем, возложено буде серйозні, святі обов'язки? (*Всміхаючися*). Нові обов'язки, люба пані Геддо!

Гедда (*сердито*). Облиште! Нічого такого ніколи не буде!

Брак (*мов заспокоюючи*). Ну, про це ми поговоримо найбільше через рік.

Гедда (*уривково*). Я зовсім не здатна до цього, пане асесоре! Дайте мені спокій з вашими обов'язками!

Брак. Ніби вже й справді ви не здатні за-для того, що за для більшості жінок є призначенням, яке...

Гедда (*біля скляних дверей*). Та облиште ж, кажуть вам! Їй богу, я часто думаю, що здатна тільки до одного...

Брак (*підходяючи ближче до неї*). Можна спитатися, до чого?

Гедда (*дивлючися в садок*). Умерти з нудьги... Маєте! (*Цовертається до дверей у маненьку світлицю й сміється*). Ну, так! Сам професор!

Брак (*тихо, перестерегаючи*). Ну-ну-ну, пані Геддо... (*Тесман уже передягнений з брилем та рукавичками в руках увіходить з правого боку*).

Тесман. Геддо, не було ще листа від Ейлерта Левборга про те, що він не прийде? Га?

Гедда. Ні.

Тесман. Ну, так побачиш, скоро сам з'явиться.

Брак. То ви все ж думаєте, що він прийде?

Тесман. Майже певен. Адже все, що тут уранці оповідали, запевне, тільки, так собі, балачки.

Брак. Справді?

Тесман. Принаймні, тьотя Юля сказала, що ні за що не повірить, щоб він схотів стати мені на перешкоді. Уявіть собі...

Брак. Ну, то значить, усе добре.

Тесман (*положивши рукавички в бриля, кладе його праворуч на стільці*). А мені, власне, треба було б його подождати.

Брак. Ну, то ще часу в нас досить. До мене ніхто не прийде раніше, як у сім, або в половині восьмої.

Тесман. Ну, так ми можемо поки посидіти з Геддою. А там побачимо. Га?

Гедда (*перекладаючи асесорове пальто та бриля з стільця на ту канапу, що в кутку*). Ну, коли вже до чого дійдеться, добродій Левборг може пробути вечір зо мною.

Брак (*хоче сам узяти свої речі*). Вибачайте, пані Тесман...—Що ви власне розумієте, кажучи: коли вже до того дійдеться?

Гедда. Себ то, як що добродій Левборг не схоче йти з вами та з Тесманом.

Тесман (*дивлючись на жінку, здивовано*). Але ж, голубко, чи доладу буде, як що він зостанеться тут з тобою? Га? Згадай, що тьотя ж Юля не може прийти.

Гедда. Так, але пані Ельвстед прийде. От ми втрюх і нап'ємося чаю.

Тесман. Ну, тоді так.

Брак (*усміхаючися*). Та й самому Левборгові це може було б користніше.

Гедда. Себ то як?

Брак. Таяк же! Адже ви не раз, здається, нападалися на мої парубоцькі вечірки! По вашому, на їх можуть ходити хиба тільки мужчини з дуже й дуже міцними моральними принципами.

Гедда. Я думала, що добродій Левборг має тепер досить міцні принципи—навернений грішник... *(Берта увіходить з передпокою).*

Берта. Пані, якийсь добродій бажає...

Гедда. Я певен, що це він. Подумай! *(З передпокою увіходить Ейлерт Левборг. Йому стільки ж років, як і Тесманові, але на погляд він старший. Обличчя його показує, що він уже встиг скоштувати життя. Худий і стрункий. Овальне бліде обличчя, щоки з червоними плямами. Волосся та борода темні. Вбраний гарно в нове чорне візитове вбрання. Темні рукавички та циліндр. Він спиняється недалеко від дверей і швидко вклоняється. Трохи збентежений).*

Тесман *(Підходить і трусить йому руку).* Ах, дорогий Ейлерте... довелось таки нам знову побачитись!

Левборг *(тихим голосом).* Спасибі за листа! *(Підходить до Гедди).* Чи дозволите стиснути й вашу руку, пані Тесман?

Гедда *(стискає йому руку).* Просимо, пане Левборгу! *(Показуючи на асесора).* Не знаю, панове, чи ви?..

Левборг *(злегенька вклоняючися).* Здається, асесор Брак?

Брак *(кланяючися).* А він. Перед кількома роками...

Тесман *(кладає Левборгові обидві руки на плечі).* Прошу тебе, Ейлерте, будь тепер тут як свій! Адже так, Геддо?—Ти маєш замір, здається, знову оселитися тут у городі? Га?

Левборг. Еге, хочу.

Тесман. Це й зрозуміло. Слухай, я добув твою нову книжку. Тільки не встиг ще прочитати.

Левборг. Та й не варт гаяти часу.

Тесман. Це ж через віщо?

Левборг. В їй немає нічого особливого.

Тесман. Господи! І це ти говориш!

Брак. Я чув, одначе, що її всі страшенно хвалять.

Левборг. Цього тільки мені й треба було. Адже я й писав її так, щоб вона всім сподобалася.

Брак. Дуже розумно.

Тесман. Одначе, дорогий Ейлерте!..

Левборг. Бачиш, мені хотілося знову здобути собі становище... Почати спочатку.

Тесман (*трохи збентежено*). Так, так, воно може... Га?

Левборг (*всміхаючися, кладе бриля на бік і виймає з бокової кишені щось загорнене в папер*). Але ось як вийде оце, Йоргене,—то прочитай. Тільки тут справжнє. Тут я увесь.

Тесман. Он як? Що ж це?

Левборг. Це дальша частка.

Тесман. Дальша частка? Чого?

Левборг. Тієї книги.

Тесман. Тієї нової?

Левборг. Еге.

Тесман. Але ж, любий мій Ейлерте, ти ж там дійшов уже аж до наших часів!

Левборг. Еге. А в цій говориться про те, що має бути.

Тесман. Про те, що має бути? Боже мій, але ж ми про це нічогісінько не знаємо!

Левборг. Так. Але дещо й про це все ж сказати можна. (*Розгортає папер і виймає рукопис*). От подивись лиш...

Тесман. Адже це не твоє писання.

Левборг. Я диктував. (*Перегортаючи рукопис*). Тут дві частини. Перша про культурні сили будущини, а друга (*перегортаючи далі*)—про культурний поступ в будущині.

Тесман. Дивно! Мені й на думку ніколи б не спало писати про щось таке!

Гедда (*біля скляних дверей стукає пальцями по шибці*). Хм... Еге, еге.

Левборг (*Знову заортає рукопис і кладе його на стіл*). Я взяв рукопис, бо хотів прочитати тобі дещо сьогодні ввечері.

Тесман. Як це ти гарно зробив! Тільки от сьогодні... (*Поглядаючи на Брака*). Не знаю вже, як воно й буде.

Левборг. Так можна ж иншим разом. Нема ж куди поспішатися!

Брак. Бачите, пане Левборгу, у мене сьогодні ввечері збирається невеличке товариство... За-для Тесмана найголовніше—розумієте...

Левборг (*шукає очима бриля*). А, ну в такому разі я...

Брак. Та ні, слухайте—чи не могли б ви також зробити мені приємности, піти з нами?

Левборг (*швидко й твердо*). Ні, не можу. Дуже вам вдячний.

Брак. Через віщо ж? Будьте ласкаві! Збереться невеличке добірне товариство... І, запевняю вас, буде жваво, як говорить пані Гедда... пані Тесман.

Левборг. Певний. Але все ж...

Брак. Їй богу. Взяли б із собою рукопис і прочитали б його там Тесманові. В мене стане місця.

Тесман. Справді, Ейлерте, через віщо б тобі не піти? Га?

Гедда (*стаючи між ними*). Але слухай, серце! Коли добродієві Левборгові зовсім не хочеться? Я певна, що він з більшою охотою зостанеться тут і повечеряє зо мною.

Левборг (*дивиться на неї*). З вами, пан Тесман?

Гедда. І з пані Ельвстед також.

Левборг. А!.. *(Ніби між иншим)*. Я бачив її сьогодні на хвилинку.

Гедда. Так? так от вона теж прийде. І ви таки повинні зостатися, пане Левборгу. А то хто ж проведе її додому?

Левборг. Це правда. Дуже дякую вам, добродійко... коли так, то я остаюсь.

Гедда. Так я тільки накажу дещо... *(Дзвонить, увіходить Берта; Гедда тихо говорить з нею, показуючи на маненьку світлицю. Берта киває головою і виходить)*.

Тесман *(тим часом)*. Слухай, Ейлерте! Так це й є та нова тема—цей поступ будущини... Про його ти й хотів читати лекції?

Левборг. Еге.

Тесман. Мені сказано в книгарні, що ти думаєш в-осени прочитати тут ряд лекцій.

Левборг. Еге. Ти вибач мені, але...

Тесман. Ну, що там!.. Хиба ж...

Левборг. Я розумію, що тобі це не зовсім на руку.

Тесман *(пригнічено)*. Та хиба ж я можу вимагати, щоб ти через мене...

Левборг. Але я, звісно, подожду, поки тебе настановлено буде професором.

Тесман. Подождеш? Так, але... ти все ж... хочеш ставати до конкурсу? Га?

Левборг. І не думаю! Я тільки хочу переважити тебе перед громадянством.

Тесман. Але, Боже мій... значить, усе таки тьотя Юля правду казала, я так і знав! Геддо! Подумай... Левборг зовсім не хоче ставати нам на перешкоді!

Гедда *(гостро)*. Ну, мене не займай, будь ласкав! *(Іде до дверей з маненької вітальні, де*

Берта тим часом становить на стіл графини та шклянки. Гедда киває головою що добре їй вертається знову до гостей. Берта виходить).

Тесман (тим часом). А ви, асесоре, що на це скажете? Га?

Брак. Скажу тільки, що честь і перевага... хм... іноді бувають дуже приємними речами...

Тесман. Так, так. Але все ж...

Гедда (дивлючись на чоловіка з холодним усміхом). Тебе так ніби громом прибило.

Тесман. Еге... щось таке... може...

Брак. Ну, так над нами ж і пролетіла гроза, пані Тесман.

Гедда (показуючи на маненьку вітальню). Чи не хочете, панове, по шклянці холодного пуншу?

Брак (дивлючись на годинника). На дорогу? Це було б не погано.

Тесман. Чудово, Геддо! Дуже добре. З такою спокійною душею, як у мене тепер...

Гедда. А ви, пане Левборгу? Будьте ласкаві!

Левборг (ухиляючись). Дуже дякую. Це не за-для мене.

Брак. Боже мій!.. Та ж холодний пунш—не отрута!

Левборг. Як кому.

Гедда. Ну, так я подбаю, щоб добродій Левборг не нудьгував тим часом.

Тесман. Еге, еге, голубко. Будь ласкава! (Тесман і Брак ідуть у маненьку хату, сідають там на канані, п'ють пунш та курють, весело розмовляючи під час усієї дальшої сцени. Левборг стоїть, як і перше, біля гроби—Гедда підходить до бюрка).

Гедда (трохи голосніше, ніж звичайно). Я покажу вам деякі фотографії, коли хочете. Адже

ми з Тесманом, вертаючися, проїздили через Тироль... (Гедда переносить альбом з бюрка на стіл перед канапою і сама сідає в правому кутку канапи. Левборг підходить ближче. Спиняється й мовчки дивиться на неї. Потім бере стілець і сідає ліворуч від неї, спиною до маненької світлиці).

Гедда (розгортає альбом). От гляньте на цей крайовид, пане Левборгу. Це Ортлер. Тесман сам підписував. (Читає). „Ортлер біля Мерану.“

Левборг (що ввесь час не зводив з неї очей, говорить тихо й помалу). Гедда Габлер.

Гедда (нишком кидаючи на його швидкий погляд). Цсс!..

Левборг (знов тихо). Гедда Габлер.

Гедда (дивлючися в альбом). Еге, так мене звали перше. В ті часи... як ми були з вами знайомі.

Левборг. А надалі... і назавсігди... доведеться одвикнути звати вас Геддою Габлер.

Гедда (перегортаючи далі альбом). Еге, доведеться. І на мою думку, ви повинні вчасно одвикнути. Що швидче, то краще.

Левборг (тремтячим з гніву голосом). Гедда Габлер заміжня! І за... Йорґеном Тесманом!

Гедда. Еге—так буває на світі.

Левборг. О, Геддо, Геддо!.. Як могла ти так занапастити себе!

Гедда (суворо дивиться на його). Ну? Без цього!

Левборг. Що? Я тебе не розумію. (Тесман устає з-за столу і йде до їх).

Гедда (почувши ходу, байдужним тоном). А це, пане Левборгу,—долина Ампеццо. Гляньте на ці верхи. (Ласкаво дивлючися на Тесмана). Слухай, як звуться ці дивні верхи?

Тесман. А ну, покажи. А, це—доломіти.

Гедда. Еге, так! — Це доломіти, пане Левборгу.

Тесман. Знаєш, Геддо, я хотів спитатися в тебе, чи не принести все таки сюди пуншу? Хоч тобі? Га?

Гедда. Спасибі, друже. І пару бісквитів.

Тесман. А папірос?

Гедда. Ні, не треба.

Тесман. Добре. *(Іде через маненьку вітальню праворуч. Брак із свого місця часом пильнує Гедду та Левборга).*

Левборг *(тихо як і перше)*. Відповідай же, Геддо! Як могла ти зважитися на це?

Гедда *(вдає, що дуже зацікавлена альбомом)*. Як що ви будете й далі говорити мені „ти“, то я не відповідатиму.

Левборг. Що? Я не можу собі цього дозволити навіть на самоті з тобою?

Гедда. Ні. Хиба в думках. А голосно не можна.

Левборг. А, розумію! Це ображує ваше кохання до Йоргена Тесмана!

Гедда *(скоса поглядає на його і всміхається)*. Кохання? Ні, це просто чудово!

Левборг. Так значить, не кохання?

Гедда. Але й не зрада, одначе! Ні про що таке й слухати не хочу.

Левборг. Геддо, скажи мені одно...

Гедда. Цсс!..

Тесман *(вертається з тацею і становить її на стіл)*. Ну, от вам і ласощі.

Гедда. Що ж це ти сам?

Тесман *(наливаючи в стакани)*. Бо мені подобається слугувати тобі, Геддо!

Гедда. Але ти налив дві шклянки. Адже добродій Левборг не хоче.

Тесман. Так пані Ельвстед скоро прийде.

Гедда. Еге, це правда.. пані Ельвстед.

Тесман. А ти й забула? Га?

Гедда. Ми тут так задивилися... *(Показуючи на одну з фотографій)*. Ти пам'ятаєш цю слобідку?

Тесман. А, внизу біля переходу Броннера. Ми там ночували...

Гедда. ...і ще застали там таке веселе товариство.

Тесман. Так, так. Подумай, як би ти міг бути там з нами, Ейлерте!.. Ну! *(Вертається до асесора Брака)*.

Левборг. Скажи мені тільки одно, Геддо...

Гедда. Ну?

Левборг. І в тих відносинах до мене... також не було кохання?.. Ні промінчика? Ні искорки?

Гедда. Та як сказати? Мені здається, що ми обое були просто добрими товаришами. Справжніми друзями приятелями. *(Всміхається)*. Особливо ви—надзвичайно щиро все оповідали.

Левборг. Ви цього хотіли.

Гедда. Згадуючи тепер, я бачу щось прекрасне, звабливе, щось сміливе в цій таємній дружбі, в цьому приятелюванні, про яке не догадувалась ні одна душа!

Левборг. А правда, Геддо? Адже так? Пам'ятаю, як я прихожу, бувало, по обіді до вашого батька... генерал сяде біля вікна з газетою... спиною до нас...

Гедда. А ми вдвох у куток на канапу...

Левборг. І перед нами все ті самі ілюстрації...

Гедда. Бо не було замість їх альбома,—так.

Левборг. Еге, Геддо. І я розкривав вам свою душу!... Оповідав про себе те, чого не знав тоді ніхто інший. Признавався в своєму гульт-

тяйстві, оповідав про гулянки, які траплялися і вдень і вночі. Ах, Геддо, яку силу мали ви, що могли викликати мене на таку щирість?

Гедда. Ви думаєте, що в мені була якась особлива сила?

Левборг. Та чим же, інакше, це вияснити? І всі ці хитрощі, питання, які ви маскували...

Гедда. І які ви все таки чудово розуміли...

Левборг. Як ви могли так випитувати в мене? Так навпростець, сміливо!

Гедда. Вибачайте—хитрощами.

Левборг. І все таки сміливо. Випитувати... про такі речі!..

Гедда. А ви — як могли ви відповідати, пане Левборгу?

Левборг. От цього-то я й не можу тепер зрозуміти. Але скажіть же, Геддо... невже за цим усім не крилвся ні искорки кохання? Чи не говорило в вас бажання підняти мене, зробити більше чистим, як ви заставляли мене признаватися? Адже так? Правда ж?

Гедда. Не зовсім так.

Левборг. Що ж у такому разі приваблювало вас?

Гедда. Хиба вам так уже не зрозуміло, що молода дівчина... хапається за змогу... так... нишком...

Левборг. Ну?

Гедда. Зазирнути хоч одним оком у той світ, про який...

Левборг. Про який?

Гедда. ...їй не дозволено нічого знати!

Левборг. Так он через що!

Гедда. Еге, й через це може почасти.

Левборг. Так наше приятелювання вияснюється тим, що ви прагнули життя. Але через віщо ж хоч таке воно більше не істніє?

Гедда. Ви сами були винні.

Левборг. Ні, це ви порвали відносини зо мною.

Гедда. Еге, як з'явилася небезпешність, що відносини стануть серйозними. Сором вам, Ейлерте Левборгу, як могли ви зважитися на таке з своїм сміливим товаришем?

Левборг (*конвульсивно стискаючи руки*). О, через віщо ви не застрелили мене тоді, так як намірялися...

Гедда. От як я боюся скандалу!

Левборг. Еге, Геддо, власне кажучи, ви страхополох.

Гедда. Страшений страхополох! (*Одмінюючи тон*). Але це на ваше щастя. А потім ви так чудово розважилися там... у Ельвстед!...

Левборг. Я знаю, Теа звірилася вам.

Гедда. Та може й ви їй розказали дещо про нас з вами.

Левборг. Ні слова. Вона б і не зрозуміла нічого такого. Занадто дурна.

Гедда. Дурна?

Левборг. З цього боку вона дурна.

Гедда. А я боязька. (*Нахиляється до його і не дивлючись на його говорить стиха*). Тепер я хочу звірити вам... дещо...

Левборг (*напружено*). Ну?

Гедда. Я не посміла застрелити вас тоді....

Левборг. Ну?!

Гедда. Але не в цьому найголовніше виявилась моя незважливість того вечора.

Левборг (*дивиться на неї хвилину, потім зрозумівши, шепоче напико*). О, Геддо Габлер! Я розумію тепер, що було причиною дружби! Ти і я!... Значить і в тобі все ж горіло бажання жити....

Гедда (*кинувши на його холодний, гострий погляд, стиха*). Бережіться! Не в'являйте собі

чогось такого! (Починає смеркатися; Берта одчиняє двері з передпокою)

Гедда (закриває альбом і привітно всміхається). Ну, нарешті! Люба Теє... увіходь же!

(Теа в пишній візитовій сукні увіходить з передпокою і Берта знову зачиняє двері).

Гедда (не встаючи з канапи, простягає до неї руки). Голубко Теє! Ти не можеш собі уявити, як я тебе ждала!

(Теа, проходячи проз маненьку вітальню, вклоняється мужчинам, ті теж їй кланяються, потім наближається до столу й подає Гедді руку. Левборг тим часом встає і мовчки киває Теї головою, вона робить те саме).

Теа. Мені може годилося б піти поговорити трохи з твоїм чоловіком?

Гедда. От іще! Хай собі там. Скоро підуть.

Теа. Підуть?

Гедда. Еге, піячити.

Теа (швидко до Левборга.) Але ж ви не з ними?

Левборг. Ні.

Гедда. Добродій Левборг застається з нами.

Теа (бере собі стілець, хотячи сісти поруч з Левборгом). Ах, як тут гарно.

Гедда. Ні, вибачай, голубко! Не там! Сідай ближче до мене. Я хочу бути в середині.

Теа. Як хочеш. (Теа обходить канапу й сідає з правою боку од Гедди. Левборг знов сідає на своє місце).

Левборг (після невеличкої павзи до Гедди, показуючи на Тею). Ну, хиба ж вона не гарна? Глянути любо!

Гедда (гладячи рукою Теїне волосся). Тільки дивитися?

Левборг. Еге. Бо... вона і я... ми з нею справжні друзі-товариші, цілком віримо одне в

одного. І можемо одне одному все просто говорити.

Гедда. Без хитрощів, пане Левборгу?

Левборг. Ну....

Теа (*ласкаво притуляючися до Гедди, стиха*). Яка я щаслива, Геддо! Подумай,—він говорить, що це я дала йому натхнення!

Гедда (*дивлючись на неї і всміхаючись*). Та невже! Так і говорить?

Левборг. А скільки в неї мужности, енергії, пані Тесман!

Теа. Ах, Боже мій! У мене—мужність!...

Левборг. Безкінечна—там де її треба за-для друга!

Гедда. Мужність... Еге, не погано було б придбати її.

Левборг. А як на вашу думку, нащо?

Гедда. Тоді ще можна було б справді пожити. (*Перепиняючи себе*). Ну, голубко, тепер ти повинна випити шклянку холодного пуншу.

Теа. Ні, дякую. Я нічого такого не п'ю.

Гедда. Ну, так ви, пане Левборгу!

Левборг. Дякую,—я теж.

Теа. Еге, і він теж.

Гедда (*дивиться на його пильно*). А як що я цього хочу?

Левборг. Дарма.

Гедда (*сміючись*). Так у мене, бідної, вже немає ніякої сили над вами?

Левборг. Не в цій справі, у всякому разі.

Гедда. Ні, серйозно кажучи, вам усе таки варто було б зважитися. За для вас же самих!

Теа. Геддо, та що ти!..

Левборг. Се б то як?

Гедда. Чи власне, точніше—за для людей!

Левборг. Ви думаєте?

Гедда. Еге, адже инакше люде можуть подумати, що ви.... власне кажучи.... не почуваете себе цілком вільним... цілком певним себе.

Теа (*тихо*). Геддо, прошу тебе!

Левборг. Нехай поки думають що хочуть

Теа (*радісно*). Адже правда?

Гедда. Я так виразно побачила з асесорового обличча...

Левборг. Що ви побачили?...

Гедда. Він так погордливо всміхнувся, як ви не посміли піти з ними туди до столу.

Левборг. Не посмів! Просто мені приємніше було зостатися тут і говорити з вами...

Теа. Це ж цілком зрозуміло, Геддо!

Гедда. Асесорові, видимо, це й на думку не могло спасти! Я помітила навіть, що він усміхнувся й підморгнув Тесманові, як ви побоялися пристати до їхнього невеличкого бенкету.

Левборг. Побоявся! Ви кажете, що я побоявся?

Гедда. Зовсім не я. Асесор так зрозумів.

Левборг. Ну, то й хай собі!

Гедда. То ви не думаете йти?

Левборг. Ні, я зостаюся з вами та з Теєю.

Теа. Еге, Геддо... сама ж подумай!

Гедда (*всміхаючися й задоволено киваючи Левборгові головою*). Значить — тверді немов граніт,—завзялися довіку додержувати своїх принципів. От яким повинен бути мужчина! (*Повертаючись до Теї й пестячи її*). Ну, що, чи не казала я тобі вранці, як ти вбігла до нас така схвильована...

Левборг (*вражений*). Схвильована?.

Теа (*перелякано*). Геддо, Геддо!...

Гедда. Сама тепер бачиш! Зовсім нема чого тобі вічно тремтіти... (*Церепиняючи себе*).

Ну, тепер ми всі втрюх можемо щиро веселитися!

Левборг (*дуже схвилюваний*). А!.. Що це все значить, пані Тесман?

Теа. Боже мій, Боже мій! Що це ти, Геддо!.. Що ти говориш! Що ти робиш!

Гедда. Тихше! Цей огидний асесор так і пильнує тебе!

Левборг. Так вічно тремтіти... За мене.

Теа (*жальбно*). Ах, Геддо... Ти зробила мене такою нещасливою!..

Левборг (*дивиться гнівно кілька хвилин нильно на Тею*). Так от вона—сміла товаришева віра!

Теа (*благаючи*). Друже мій..... вислухай спершу!...

Левборг (*бере один з налитих стаканів і говорить хрипким голосом*). За твоє здоров'я, Тее! (*Витиває і бере другий*).

Теа (*тихо*). Ах, Геддо, Геддо!.. І ти могла цього хотіти!

Гедда. Хотіти? Я? Чи ти при собі?

Левборг. Другий за ваше здоров'я, пані Тесман! Спасибі за правду! Хай живе вона! (*Витиває й хоче налити ще*).

Гедда (*торкаючися до його руки*). Ну, ну... поки досить... Вас дожидається ще бенкет.

Теа. Ні, ні!

Гедда. Цсс! Вони дивляться на тебе!

Левборг (*облишивши стакан*). Слухай, Тее... скажи тепер правду...

Теа. Еге!

Левборг. Фогт знав, що ти поїхала за мною?

Теа (*ламлючи руки*). О, Геддо! Чуєш, про що він питається?

Левборг. Ви вмовилися, що ти поїдеш у город мене пильнувати? Може він сам звелів тобі? Так он воно що!.. Може мене знову треба йому в канцелярії... або не стає мене за зеленим столом!...

Теа *(тихо стогнувши)*. О, Левборгу, Левборгу!..

Левборг *(хапає шклянку і хоче налити)*. Коли так, то й за старого фогта також!

Гедда *(поперезаючи його руку)*. Поки досить. Не забувайте, що вам доведеться ще читати Тесманові.

Левборг *(заспокоївшись, облищує стакан)*. Це було нерозумно з мого боку. Теє.. так і глянь на це. Не сердься на мене, дорогий товаришу... Побачите, і ти й інші, що хоч я і впав, але тепер знову знявсь на рівні ноги! Ти допомогла мені, Теє!

Теа *(сяючи з радощів)*. Хвала Богові! *(Ассесор Брак тим часом дивиться на годинника, потім обидва з Тесманом устають і йдуть у вітальню)*.

Брак *(бере свого бриля й пальто)*. Ну, прийшов наш час, пані Тесман!

Гедда. Видимо.

Левборг *(встає)*. Та й мій, пане ассесоре.

Теа *(блаючи, тихо)*. О, Левборгу... не треба!

Гедда *(шитає їй за руку)*. Вони ж чують!

Теа *(злехка скрикує)*. Ай!

Левборг *(ассесорові)*. Ви були такі ласкаві, що запросили мене...

Брак. Так ви таки підете?

Левборг. Еге, дуже вам дякую.

Брак. Дуже, дуже радий.

Левборг *(ховаючи рукопис собі в кишеню, до Тесмана)*. Мені дуже хотілось би прочитати тобі дещо, перше ніж віддати до друку.

Тесман. Невже?... от буде цікаво! Але, люба Геддо, як же пані Ельвстед дійде до дому? Га?

Гедда. Ну, якось буде.

Левборг (*дивлючися на дам*). Пані Ельвстед?... Я вернуся, звісно, і сам проведу її. (*Підходячи ближче*). Так, годин у десять, пані Тесман? Добре?

Гедда. Чудово.

Тесман. Ну, тоді все добре. Тільки мене ти вже не діждешся так рано, Геддо!

Гедда. Ну, любий мій, залишайся там... скільки схочеш.

Теа (*силкуючися не показати, що вона хвилюється*). Пане Левборгу... так я ждатиму вас...

Левборг (*з брилем у руках*). Авжеж, пані Ельвстед.

Брак. Значить, рушаймо. Маю надію, що в нас буде жваво, як любить висловлюватися одна прекрасна дама.

Гедда. Ах, як би ця прекрасна дама могла там бути невидимкою!..

Брак. Через віщо ж невидимкою?

Гедда. Щоб подивитися на вашу щирість, пане асесоре!

Брак (*сміється*). Ну, не радив би я цього прекрасній дамі!

Тесман (*теж сміється*). Бач, чого тобі забалося, Геддо! Ото!

Брак. Ну, будьте здорові, до побачення mesdames!

Левборг (*ще раз кланяючись*). Так годин у десять. (Брак, Левборг, та Тесман виходять у передпокій. Тим часом Берта вносить запалену лампу і, поставивши її на стіл, виходить).

Теа (*схвильовано, без мети, блукаючи по хаті*). Геддо!.. Геддо!.. Чим це все скінчиться?

Гедда. В десять годин він, значить, прийде. Я так немов бачу його. Заквітчаний виноградовим листям... палкий, сміливий...

Теа. Ох, як би то!

Гедда. І це покаже, що він знову запанував над собою. Тоді він вільна людина—на весь вік.

Теа. Так, так... як би тільки він вернувся таким, як ти кажеш.

Гедда. Таким і вернеться! (*Встає і підходить до неї*). Ти можеш боятися за його скільки хочеш,—я вірю в його. Так побачимо ж...

Теа. Ти маєш якусь сховану думку, Геддо!

Гедда. Еге! Хоч раз на віку хочу мати в руках людську долю.

Теа. Та хіба ж у тебе немає?...

Гедда. Нема й не було ніколи.

Теа. А чоловік?..

Гедда. Вартий він того! Ах, як би ти могла зрозуміти, яка я вбога! А ти маєш змогу бути такою багатою! (*Пристрастно обхоплюючи її руками*). А волосся твоє я мабуть таки спалю!

Теа. Пустити, пустити мене! Я боюсь тебе, Геддо!

Берта (*на порозі*). Чай уже на столі, пані!

Гедда. Добре, ходім.

Теа. Ні, ні, ні! Я краще піду сама додому! Зараз же!

Гедда. Дурниця! Спершу ти нап'єшся в мене чаю, дурненька. А там... у десять годин... прийде з бенкету Ейлерт Левборг... Заквітчаний виноградним листям. (*Мало не силоміць тягне за собою Тею в маненьку світлицю*).

Третя дія.

Та сама світлиця. Завіси на дверях у маненьку вітальню одсунено, на скляних дверях теж. На столі перед канапою блимає лампа з дашком. У грубі догоряє вогонь; дверці в їй одчинено. Біля самої груби загорнена в велику хустку, поставивши ноги на ослінчик, глибоко в кріслі сидить Теа Ельвстед.—Гедда вдягнена лежить на канапі вкрита ковдрою й спить.

Теа *(після невеличкої павзи, швидко випро-
стується й напружено прислухається. Потім
знову втомлено сідає на крісло й жалібно шепоче)*.
Нема ще! Боже мій! Боже мій! І досі нема! *(Бер-
та, тихо ступаючи, прокрадається з передпокою.
В руках у неї лист)*.

Теа *(повертається й схвильовано шепоче)*.
Що, приходив хто?

Берта *(тихо)*. Еге, оце тільки що дівчина
принесла листа.

Теа *(швидко простягає руку)*. Лист! Давайте!

Берта. Ні, пані, це докторові.

Теа. А-а...

Берта. Це наймичка принесла від панни
Тесман. Я положу його тут на столі.

Теа. Добре.

Берта. Лампу, мабуть, уже погасити, а то
тільки чадить.

Теа. Погасить. Скоро світає?

Берта. Уже розвиднилося, пані.

Теа. Еге, вже день! І все ще не вертався!..

Берта. Ох, Господи, я так і думала!

Теа. Думали?

Берта. Еге, як побачила, що один пан зно-
ву з'явився тут у городі... І потяг їх із собою.
Наслухалися ми досить про цього пана ще здавна.

Теа. Тихше. Збудите пані.

Берта (*дивиться на канану й зітхає*). Ох, ні, ні... хай собі спить, бідолашна! А чи не підкинути в грубу?

Теа. Ні, спасибі, мені не треба.

Берта. Ну, не треба, то й не треба (*Тихо виходить з хати*).

Гедда (*прокинувшись, як Берта скрикнула, зачиняючи двері*). Що це?..

Теа. Це дівчина увіходила...

Гедда (*озирається*). Ах, он де я!.. Так, так, згадала... (*Підводиться, потягається, сидючи на канані й протирає очі*). Яка година, Теа?

Теа (*дивиться на свого годинника*). Уже восьма.

Гедда. Коли вернувся Тесман?

Теа. Ще не вертався.

Гедда. Не приходив ще?

Теа (*встає*). Ніхто не приходив.

Гедда. А ми тут сиділи й ждали до чотирьох годин!

Теа (*ламлючи руки*). І як я ждала його!

Гедда (*позіхає й говорить, затуляючи рота рукою*). Так, так, даремно тільки вартували.

Теа. А ти потім трошки заснула?

Гедда. Еге, здається, добре виспалась. А ти?

Теа. Ні одної хвилинки. Не могла, Геддо! Не мала сили.

Гедда (*встає й підходить до неї*). Ну, годі! Чи варто ж так хвилюватися! Справа дуже просто в'ясняється.

Теа. А що ж ти думаєш? Як в'ясняєш?

Гедда. Ну, зрозуміло, просто занадто забарилися там, у асесора...

Теа. Еге, еге, запевне! Але все ж...

Гедда. А потім Тесманові не хотілося приходити сюди й турбувати тут серед ночі, дзвонити. *(Сміючись)*. Та може й не хотілося стати перед очі... так просто з веселого бенкету!

Теа. Але ж, голубко... куди ж він міг піти?

Гедда. Зайшов, звісно, до тіток та й переночував там. У їх же вільна його колишня хата.

Теа. Ні, там його не може бути. Звідти зараз принесено йому листа... Он на столі...

Гедда. Так? *(Глянувши на адресу)*. Еге, правда, од тьоті Юлі, її писання. Ну, то зостався у асесора. І Левборг, завітчаний виноградовим листям, теж сидить там і читає свій рукопис.

Теа. Ох, Геддо, все це ти тільки так говориш, а й сама тому не віриш.

Гедда. Ну справді ж ти зовсім дурненька, Теє!

Теа. Ох, може й правда.

Гедда. Ти маєш страшенно втомлений вигляд.

Теа. Еге, я страшенно втомилася.

Гедда. Так послухайся мене,—йди в мою світлицю та й полеж.

Теа. Ах, ні, ні, я однак не зможу заснути.

Гедда. Заснеш.

Теа. Але ж тепер уже скоро повинен прийти твій чоловік... І я мушу зараз же довідатися...

Гедда. Я тебе покличу, як він прийде.

Теа. Ти даєш слово, Геддо?

Гедда. Будь певна. Піди ж і засни поки.

Теа. Ну, дякую. Спробую. *(Виходить через маненьку світлицю. Гедда підходить до скляних дверей і розсуває завіси. Ясний вденішній світ заливає світлицю. Потім вона бере з бюрка маненьке дзеркальце, дивиться в його й лагодить волосся. Потім підходить до дверей у передпокій і дзвонить. Скоро на порозі стає Берта).*

Берта. Що пані бажають?

Гедда. Треба підкинути дров у грубу, я змерзла.

Берта. Ах ти Господи! Зараз же буде тепло. *(Зрїбає вуїлля в одну купу й підкидає иоліно; раптом спиняється й прислухається)*. Дзвонють, пані!

Гедда. Так ідіть одчиніть. Я сама догляну груби.

Берта. Зараз розгориться. *(Виходить через передпокій. Гедда стає навколїшки на ослїнчик і підкидає в грубу ще кілька полїн. Трохи згодом з передпокою ввїходить Тесман, утомлений, трохи стурбований на погляд. Він навшпинячки прокрадається до дверей з маненької свїтлиці і хоче просунутися поміж завісами)*.

Гедда *(біля груби, не підводячи голови)*. Доброго ранку.

Тесман *(швидко повертаючись)*. Гедда! *(Підходить до неї)*. Що це? Ти вже встала? Так рано? Га?

Гедда. Еге, я раненько сьогодні встала.

Тесман. Я був так певен, що ти собі ще спокійненько спиш. Подумай!

Гедда. Не говори так голосно. Пані Ельвстед лягла в моїй хаті.

Тесман. Пані Ельвстед ночувала в тебе?

Гедда. Та ніхто ж не прийшов по неї.

Тесман. Та мабуть що так.

Гедда *(зачиняє дверцї в грубі і встає)*. Чи весело ж було в асесора?

Тесман. Ти турбувалася за мене? Га?

Гедда. І не думала. Я просто питаюся, чи весело тобі було?

Тесман. Так, нічого собі. Як виняток... Особливо спочатку, як тепер пригадую, Левборг

читав мені з свого рукопису. Адже ми прийшли все таки занадто рано, мало не за годину... подумай! Асесорові треба було ще про дещо поклопотатися. От Ейлерт і читав мені.

Гедда (*сідає праворуч од столу*). Ну, розкажи ж...

Тесман (*сідає на пуф біля груби*). Ах, Геддо! Ти не можеш собі в'явити, що це за річ! Це, може, один з найвидатніших творів, які коли писано. Подумай!

Гедда. Так, так, але мені байдуже до цього...

Тесман. Признаюсь тобі в одному, Геддо. Як він дочитав... у мене в душі заворушилося щось негарне!

Гедда. Негарне?

Тесман. Я позаздрив Ейлертові, що він міг написати таку річ. Подумай, Геддо!

Геддо. Думаю, думаю!

Тесман. І подумати тільки, що він з його талантом... все таки, на жаль, не може направитися.

Гедда. Себто, ти хочеш сказати, що він користується з життя ширше, ніж інші?

Тесман. Та де там, він уже зовсім не знає ніякої міри!

Гедда. Ну, так чим же це скінчилося?

Тесман. Та, на мою думку, мало не вакханалією, Геддо!

Гедда. Що ж він возлежав там заквітчаний виноградним листям?

Тесман. Виноградним листям? Ні, цього я не бачив. Але він сказав страшенно довгу й плутану промову на честь жінчини, що дала йому натхнення до цієї праці. Еге, так він і висловився.

Гедда. Він назвав її на ім'я?

Тесман. Ні, але, на мою думку, це не хто інший, як пані Ельвстед. От побачиш!

Гедда. Ну, а де ж ви з ним розлучилися?

Тесман. Як верталися назад у город. Нас кілька чоловіка вийшло вкупі... ми були останні. І Брак теж пішов з нами, щоб трохи свіжим повітрям дихнути. Ну, ми, знаєш, і надумалися одвести Ейлерта додому. Дуже вже він набрався.

Гедда. Треба думати.

Тесман. Ну, а тепер, Геддо, скажу тобі щось зовсім уже дивне. Певніше, власне, сумне... Ох, і оповідати просто сором за бідолаху Ейлерта.

Гедда. Ну, ну?..

Тесман. Та от, як ми ще були за містом, я якось zostався позаду... всього на кілька хвилин... Подумай!

Гедда. Та ну ж!..

Тесман. Потім, доганяючи товариство, знаєш, що я знайшов край дороги? Га?

Гедда. Звідки ж я можу знати?

Тесман. Тільки ти, будь ласкава, не говори нікому, Геддо. Чуєш! Обіцяй мені це за-для Ейлерта... *(Виймає з кишені пакуночок, загорнений у папер)*. Подумай, он що я знайшов!

Гедда. Чи не той пакуночок, що Левборг приносив із собою вчора?

Тесман. Еге, еге. Увесь його дорогоцінний, незамінний рукопис. Саме його він і загубив, та й не помітив навіть. Подумай тільки, Геддо, яка шкода!

Гедда. Через віщо ж ти не віддав йому його зараз же?

Тесман. Ні, я боявся,—він був такий...

Гедда. Ти говорив кому-небудь про це?

Тесман. Ну, де ж! Я не хотів цього за-для Ейлерта, розумієш?

Гедда. Так ніхто не знає, що Ейлертів рукопис у тебе?

Тесман. Ні, та ніхто й не повинен знати.

Гедда. Про що ж ви потім з ним говорили?

Тесман. Нам зовсім не довелося більше говорити. Як ми ввійшли в город, Ейлерт, укупі ще з двома чи трьома, якимось зникли. Подумай!

Гедда. Так? Так ті, певне, й довели його додому.

Тесман. Запевне. І Брак також десь зник.

Гедда. Ну, а де ж ти з того часу блукав?

Тесман. Я та ще дехто пішли до одного з цих веселих добродіїв та й випили по чашці вранішнього кофе. Власне, вночішнього. Га? Тепер от, як тільки відпочину трохи і можна буде сподіватися, що Ейлерт, бідолаха, проспався, так і піду до його з нахідкою.

Гедда (*простягаючи руку до пакуночка*). Ні, не отдавай. Се б то, не зараз, хочу я сказати.. Дай мені спершу прочитати.

Тесман. Ні, голубко Геддо, ніяк не можу, не смію, їй Богу!

Гедда. Не смієш?

Тесман. Адже ти можеш собі уявити, що з ним станеться, як він побачить, прокинувшись, що немає рукопису. У його ж нема копії. Він сам це казав.

Гедда (*нильно дивлючись на його*). А хіба не можна знову написати те саме? Ще раз?

Тесман. Ні, не думаю, щоб це пощастило. Натхнення, знаєш...

Гедда. Так, так, може й правда. (*Ніби так собі*). Ах, я й забула, тут тобі лист.

Тесман. Так? Подумай!..

Гедда (*віддає листа*). Рано вранці принесено.

Тесман. Од тьоті Юлі. Що б це могло значити? (*Кладе пакуночок на пуф, распечатує*

листа, перебігає по йому очима й скрикує). Ах, Геддо!.. Вона пише, що бідна тьотя Ріна вмірає!

Гедда. Цього можна було сподіватися.

Тесман. І що, коли я хочу попрощатися з нею, то мушу поспішатися! Зараз же побіжу!

Гедда (здержуючи усміх). Тепер уже бігти збираєшся?

Тесман. Ах, голубко Геддо, як би ти могла перемогти себе і також піти туди. Подумай тільки!..

Гедда (встаючи, втомленим голосом). Ні, ні, і не проси навіть ні про що таке. Я не хочу бачити ні хвороби, ні смерти... Будь ласкав, виволь мене від усього неестетичного!

Тесман. Ну, як хочеш! (Кидається по хаті). Де мій бриль?.. Пальто?.. А, в перепокі! Адже я не спізнюся, Геддо? Га?

Гедда. Біжи, то й... (Берта стає на порозі).

Берта (ввіходить). Асесор Брак питається, чи може увійти.

Тесман. У такий час! Ні, ні, я ніяк не можу його прийняти!

Гедда. Так я можу. (Берті) Просіть. (Берта виходить).

Гедда (швидко шепочучи). Пакунок, Тесмане! (Хапає пакунок з пуфа).

Тесман. Давай!

Гедда. Ні, ні, я сама сховаю. (Підходить до бюрка й засуває пакунок на полицю. Тесман, поспішаючися, ніяк не може надіти рукавичок. З передпокою увіходить Брак).

Гедда (киваючи йому головою). От яка ви рання пташка!

Брак. Адже правда? (До Тесмана). Та й ви вже кудись збираєтесь?

Тесман. Еге, мені треба швидче до тіток. Подумайте, бідолашна хвора вмірає.

Брак. Ох, Боже мій, умирає?.. Так ви ж не баріться через мене. В таку серйозну хвилину...

Тесман. Еге, еге, треба бігти... Прощайте, прощайте! (*Швидко виходить*).

Гедда (*підходячи до Брака*). Здається, ваш вночішній бенкет був навіть більше ніж веселий, пане асесоре?

Брак. Еге; я навіть не роздягався, пані Геддо.

Гедда. І ви також?

Брак. Як бачите. А що Тесман оповідав вам про свої вночішні пригоди?

Гедда. Щось таке нецікаве. Що вони кудись заходили пити кофе.

Брак. Так, так, я вже знаю про це кофейне товариство. Але ж Ейлерта Левборга не було з ними?

Гедда. Ні, товариші раніше одвели його додому.

Брак і Тесман також?

Гедда. Ні, він казав, що хтось інший.

Брак. Ну, справді ж Йорген Тесман пренаївна душа, пані Геддо.

Гедда. Еге, це правда. Але хиба справді щось не так було?

Брак. Еге, дещо.

Гедда. Он як! Сядьмо ж, дорогий асесоре. Ви краще вмієте оповідати. (*Сідає ліворуч біля столу; Брак поруч з нею*). Ну?

Брак. Я мав особливі причини пильнувати, куди пішли вночі мої гості,—принаймні, дехто з їх.

Гедда. Між іншим, певне, й Ейлерт Левборг?

Брак. Еге, мушу признатися.

Гедда. Ви мене просто заінтригували...

Брак. Чи знаєте ви, пані Геддо, де він та ще двоє-трое інших пробули другу частину ночі?

Гедда. Коли можна, то розкажіть.

Брак. О, через віщо ж не можна? Вони пішли ще на одну дуже веселу вечірку.

Гедда. Із жвавих?

Брак. З найжвавіших навіть.

Гедда. Будьте ласкаві, докладніше, асесоре.

Брак. Левборга ще раніше туди запрохано. Я це чудово знав. Але спочатку він зрікся... Авжеж! Адже він став новою людиною, як вам відомо.

Гедда. Так, так, там у Ельвстед... А потім таки пішов?

Брак. Та, бачите, пані Геддо, його там у мене не до речі опанувало натхнення...

Гедда. Еге, еге, я чула—натхнення.

Брак. І таки дуже опанувало. Ну, й видимо, роздумався. Ми мужчини взагалі, на жаль, не завжди так міцно додержуємо своїх принципів, як це треба б було...

Гедда. О, ви запевне виняток, пане асесоре. Ну, так Левборг...

Брак. Ну, одно слово, в кінці він таки кинув якорь в салоні в панни Діани.

Гедда. В панни Діани?

Брак. Еге, це вона робила вечірку за для деяких подруг та прихильників.

Гедда. Це... така руда?

Брак. Ото ж!

Гедда. Щось накшталт... співачки?

Брак. Так, так,—між иншим вона й співачка. Та ще й дуже небезпешна за-для мужчин, бо дуже на їх полює, пані Геддо. Ви, запевне, чули про неї. Левборг був колись одним з найщиріших її оборонців за своїх кращих часів.

Гедда. Ну, й чим же це все скінчилося?

Брак. Кажуть, що панна Діана спершу зустріла його дуже ніжно, а потім почала лупцювати...

Гедда. Левборга?

Брак. Еге. Він обвинуватив її, чи її подруг у тому, що вони його обікрали. Запевняв, що в його зникла записна книжка... і ще щось. Одно слово, кажуть, страшенно бешкетував.

Гедда. І що ж із цього вийшло?

Брак. Бійка гуртова—і дами й кавалери... На щастя надбігла поліція...

Гедда. Дійшло й до поліції?

Брак. Ег—ге, добре, певне, доведеться відбути за це божевільному Ейлертові Левборгові.

Гедда. Он як!

Брак. Він, кажуть, страшенно бурюкався. Дав по фізіономії якомусь поліцейському, розірвав на йому мундір. В кінці його потягнуто в поліцію.

Гедда. Зідки ви це все знаєте?

Брак. Од самої поліції.

Гедда (*дивлючись перед себе*). Так от як усе було. Значить не завітчаний виноградовим листям...

Брак. Завітчаний виноградовим листям, пані Геддо?

Гедда (*одмінюючи тон*). Тепер, скажіть же мені, через віщо ви, власне кажучи, так щиро пильнували Левборга та ходили назирці за ним?

Брак. Найсамперед, мені не зовсім байдуже, коли на допиті виявиться, що він пішов туди просто від мене.

Гедда. Значить, буде ще допит?

Брак. Авжеж. Ну, але тільки через саме це, я б так не клопотався... Але мені здавалося, що я, будши другом вашій сем'ї, маю обов'язок сповістити вас з Тесманом про його вночішні пригоди.

Гедда. Та через віщо ж це власне, асесоре?

Брак. Та хоч би через те, що я дуже думаю, що в його єсть замір скористуватися з вас, щоб вами захиститися.

Гедда. Звідки ви це взяли?...

Брак. Але ж ми не сліпі, пані Геддо. Побачите, що ця пані Ельвстед ще не скоро поїде звідси.

Гедда. Ну, коли між ними й є що небудь, то хиба мало де вони можуть зустріватися?

Брак. Не в сем'ях, одначе. Кожна порядна сем'я тепер знову замкне свої двері перед Ейлертом Левборгом.

Гедда. І я, на вашу думку, також?

Брак. Еге, признаюся, мені було б більше ніж прикро, як би цей добродій став своїм у вашій господі. Як би він, зовсім зайва... й чужа людина... втручався б...

Гедда... у „трьохкутник“?

Брак. От-от. Мені це було б так, як наче б то я опинився без притулку.

Гедда (*дивиться на його, всміхаючись*). Ага, значить „один півень у курнику“, без конкурентів,—от ваша мета?

Брак (*повагом нахиляє голову й говорить тихше*). Еге, це моя мета. І щоб досягти її, я вживу всіх способів, які тільки матиму в руках.

Гедда (*уже не всміхаючися*). Одначе, ви може навіть небезпешна людина.

Брак. Ви думаєте?

Гедда. Еге, тепер починаю так думати. І з щирого серця радію, що ви поки ще не маєте сили наді мною.

Брак (*двозначно всміхаючися*). Може ваша й правда, пані Геддо... Хто знає, чи не виявив би я себе в такому разі, дуже спритною людиною.

Гедда. Одначе, слухайте, пане асесоре, адже ви за малим не погрожуєте.

Брак (*устає*). Зовсім ні. „Трьохкутник“, бачите, найміцніший тоді, коли його збудовано на спільній згоді.

Гедда. І я так думаю.

Брак. Ну, значить, мені пощастило оповісти вам про все, про що хотів. Тепер час і додому зазирнути. Бувайте здорові, пані Геддо! (*Іде до скляних дверей*).

Гедда (*встає*). Ви садом?

Брак. Еге, мені так ближче.

Гедда. Та й до того ж—це крива стежка.

Брак. Авжеж. Я нічого не маю проти кривих стежок. Іноді вони бувають досить пікантні.

Гедда. Себ то, коли стріляють справжніми набоями, так,—чи що?

Брак (*на порозі повертається й сміється*). Ну, хто ж стріляє в своїх свійських півнів!

Гедда (*також сміється*). А надто, як що тільки один і є... (*Обоє сміються й кивають один одному на прощання. Він виходить. Вона зачинає за ним двері й стоїть хвилину, серйозно дивлючися в сад. Потім підходить до дверей у маленьку світлицю, розсуває завіси й зазирає туди. Йде до бюрка, бере Левборів рукопис і починає його гортати. Раптом з передпокою стає чути Бертин голос; вона голосно з кимсь сперечається. Гедда озирвається, прислухається, швидко замикає рукопис у шухляду в столі й кладе ключа на стіл. Двері з передпокою швидко одчиняються і ввіходить Ейлерт Левборг у пальто та з брилем у руках. На погляд трохи збентежений та неспокійний*).

Левборг (*повертаючися до Берти, що стоїть за дверима*). А я вам кажу, що мені треба

увійти і я ввійду! Он що! (*Зачинивши за собою двері, він повертається і побачивши Гедду, відразу запановує над собою й кланяється*).

Гедда (*біля бюрока*). Ну, пане Левборгу, пізенько ж ви приходите по Тею!

Левборг. Або раненько являюся до вас. Прошу вибачення.

Гедда. Через віщо ви думаєте, що вона ще тут?

Левборг. У неї на квартирі мені сказано, що її всю ніч не було дома.

Гедда (*йде до того столу, що передъ канапою*). А ви не помітили чогось особливого в то-ні, як вам про це говорено?

Левборг (*дивиться на неї питальним поглядом*). Чи не помітив чогось?..

Гедда. Я хочу сказати, чи не видно було з їхнього тону, що вони щось подумали про неї?

Левборг (*відразу зрозумівши*). Ах, так! Правда! Я й її тягну за собою в болото! А про те, я нічого такого не помітив. Тесман, запевне, ще не вставав?

Гедда. Здається...

Левборг. Коли він вернувся?

Гедда. Страшенно пізно.

Левборг. Він оповідав вам що-небудь?

Гедда. Еге, я чула, що в асесора було дуже весело.

Левборг. І більше нічого?

Гедда. Ні, здається... Хоча, мені так хотілося спати... (*Теа ввійходить з маненької вітальні й кидається до Левборга*).

Теа. А, Левборг! Нарешті!..

Левборг. Еге, нарешті. І занадто пізно.

Теа (*перелякано дивлючись на його*). Що пізно?

Левборг. Все пізно тепер. Я пропав.

Теа. Ах, ні, ні, не говори так!

Левборг. Ти сама це скажеш, як довідаєшся....

Теа. Я не хочу ні про що довідуватися.

Гедда. Ви може хочете краще поговорити на самоті? То я піду.

Левборг. Ні, зостаньтеся й ви. Будьте ласкаві.

Теа. Але я ж кажу, що не хочу ні про що довідуватися.

Левборг. Я говоритиму не про вночішні пригоди.

Теа. А про що ж?

Левборг. Про те, що шляхи наші повинні тепер розійтися різно.

Теа. Розійтися!

Гедда *(несамохіть)*. Я знала!

Левборг. Мені не треба тебе більше, Теа.

Теа. І ти можеш так говорити! Тобі не треба мене більше! Хиба я не можу допомогати тобі так як перше? Хиба ми не будемо й далі працювати вкупі?

Левборг. Я не буду більше працювати.

Теа *(не тямлючись)*. Куди же мені тоді подіти себе? Свое життя?

Левборг. Спробуй прожити його так, мов ти ніколи мене й не знала.

Теа. Та не можу я!

Левборг. Спробуй, Теа. Ідь додому...

Теа *(обурена)*. Ні за що! Де ти, там хочу бути й я. Я не дозволю себе так прогнати! Я хочу тут зостатися! Бути з тобою, як вийде книга!

Гедда *(стиха, напружено дожидаючись)*. Ах, книга,—так!

Левборг *(дивиться на неї)*. Наша книга. Моя й Теїна. Адже вона наша спільна.

Теа. Так, так. І я це почуваю. І через те маю право бути біля тебе, як вона вийде. Я хочу бачити, як ти знову вернеш собі повагу, піднімеш з занепаду свою честь. І радість... радість я хочу зазнати вкупі з тобою!

Левборг. Теє, книга наша ніколи не вийде.

Гедда. А!

Левборг. Не може вийти!

Теа (*чує щось недобре й хвилюється*). Левборгу! Де ти дів рукопис?

Гедда (*напружено дивиться на його*). Еге, рукопис?...

Теа. Де він у тебе?

Левборг. Ах, Теє, краще не питай!

Теа. Ні, ні, я хочу знати... я маю право зараз же довідатися.

Левборг. Рукопис... Ну, хай і так. Я розірвав його... на дрібненькі шматочки.

Теа (*скрикує*). Ах, ні, ні!..

Гедда (*несамохіть*). Але ж це зовсім не...

Левборг (*дивиться на неї*).... неправда, ви думаете?

Гедда (*запанувавши над собою*). Ні, звісно,—раз ви сами це говорите. Мені здалось тільки це таким неймовірним...

Левборг. І все ж це правда.

Теа (*ламлючи руки*). О Боже, Боже мій! Геддо! Подрати свою власну працю!

Левборг. Я роздер своє власне життя!... Так що ж мені важило роздерти й працю—здобуток цього життя...

Теа. І ти це зробив сьогодні вночі?

Левборг. Кажуть же тобі що так. На дрібненькі шматочки. І кинув у затоку. Далеко.... Туди, де свіжа солоня вода. Хай пливуть, куди

хочуть... за вітром, за водою... Скоро й утопнуть. Все глибше та глибше. Так саме, як і я, Теє!

Теа. Знаєш, Левборгу, цей твій учинок з рукописом... Мені все життя здаватиметься, що... ти вбив дитину!

Левборг. Правду кажеш. Це все одно, що вбити дитину.

Теа. Але як же ти міг!... Адже ця дитина належала й мені також...

Гедда (*майже без звуку*). Ах, дитина...

Теа (*важко дихаючи*). Значить, кінець. Так, так... Тепер я піду, Геддо!..

Гедда. Але ж, у всякому разі, ще не поїдеш?

Теа. Сама нічого не знаю! Попереду — тільки темрява... (*Виходить через передпокій*).

Гедда (*трохи згодом*). Так ви не підете провести її, пане Левборгу?

Левборг. Я! Городом! Щоб її побачили зо мною?

Гедда. Я ж не знаю, що трапалося вночі. Хиба вже щось таке, чого не можна залагодити?

Левборг. Цією ніччю не скінчиться... Це я знаю. Але в тому ж і сила, що я не хочу жити таким життям, знову починати. Теа зломилася мою сміливість, зважливість так жити.

Гедда (*дивлючись перед себе*). Ця добра дурочка спробувала теж забрати в свою лапку долю людини. (*Шереваючи погляд на його*). Але як могли ви все ж зробити з нею так немилосердно!

Левборг. Не кажіть, що це немилосердно!

Гедда. Взяти та й зламати одним рухом усе, що сповняло їй душу стільки часу! Хиба це не немилосердно?

Левборг. Вам, Геддо, я можу сказати правду.

Гедда. Правду?

Левборг. Спершу обіцяйтеся, дайте слово, що Теа ніколи не довідається про те, в чому я вам звірюся.

Гедда. Даю вам слово.

Левборг. Добре. Так от: те, що я казав про його—неправда!

Гедда. Про рукопис?

Левборг. Еге. Я не драв його й не кидав у затоку.

Гедда. Так, так... але... де ж він?

Левборг. І все ж я знищив його! Зовсім, Геддо.

Гедда. Не розумію.

Левборг. Теа сказала, що їй здається, ніби я вбив дитину!

Гедда. Еге.

Левборг. Але вбити свою дитину—це ще не найгірше з того, що може зробити батько!

Гедда. Не найгірше?

Левборг. Ні. Мені шкода було Теї і я не сказав найгіршого.

Гедда. Чого ж саме?

Левборг. Уявіть собі, Геддо, що чоловік так перед світом, після вночішнього п'яцтва вернувся додому до матері своєї дитини й сказав: я був там і там, по таких і таких місцях. І брав туди з собою нашу дитину в такі й такі місця. І от загубив її, зовсім загубив. Чорт знає, де вона тепер, до чиїх рук потрапила! Хто тільки не панькався з нею!

Гедда. Ег-ге! Ну, але зрештою це ж тільки книга....

Левборг. Чиста Теїна душа жила в цій книзі!

Гедда. Так, розумію.

Левборг. Ви, запевне, зрозумієте також, що для нас з нею немає тепер будущини.

Гедда. Куди ж ви тепер?

Левборг. Нікуди. Спробую тільки швидче скінчити всю цю історію. І що швидче, то краще.

Гедда (*наближаючись на ступінь до його*). Ейлерте Левборгу.... Слухайте.... Чи не можна тільки... щоб це було гарно, естетично?

Левборг. Гарно, естетично? (*Усміхаючись*). А! Заквітчаний виноградовим листям, як ви любили колись собі уявляти...

Гедда. Ні, в це я вже не вірю. Але все таки щоб було естетично! Хоч раз! Прощайте. Тепер ідіть собі... навіки.

Левборг. Прощайте! Вклоніться від мене Йоргенові Тесманові! (*Хоче вийти*).

Гедда. Стривайте! Треба ж вам узяти щось на спомин від мене! (*Іде до бюро, одсуває шухляду, виймає футляр з пістолями і, взявши один з їх, підходить до Левборга*).

Левборг (*дивиться на неї*) Цей? Ви даєте мені його на спомин?

Гедда (*помалу нахиляє голову*) Ви пізнаєте його? Колись його намірено було на вас.

Левборг. Даремно ви тоді не скористувалися, як треба, з його!

Гедда. Ну от,—тепер можете сами.

Левборг (*ховаючи пістоля в бокову кишеню в сюртуці*). Спасибі.

Гедда. І потім—естетично, Ейлерте Левборгу! Дайте мені слово!

Левборг. Прощайте, Геддо Габлер! (*Виходить через передпокій*).

Гедда (*прислухається кілька часу біля дверей, потім іде до бюро, бере загорнений рукопис, заглядає в середину, виймає звідти кілька листків і дивиться на їх. Потім іде до груби й сідає в крісло, положивши рукопис на коліно. Посидівши*

трохи, вона одчиняє дверки в грубі й розгортає рукопис. Кидаючи в вогонь один зшиток, пошепки) Тепер я спалю твою дитину, Тее! Кучерява!.. (Кидає ще кілька зшитків). Твою та Ейлертову Левборгову дитину. (Кидає останнє). Палю,— палю вашу дитину!

Четверта дія.

Та сама світлиця. Вечір. У великій вітальні темно. В маненькій світлиці горить лампа, що висить із стелі. Завіси на скляних дверях спущено. Гедда в чорній сукні никає по темній хаті, заходить у маненьку хату й звертає ліворуч. Чути звідти кілька акордів на фортеп'яно. Потім Гедда знову вертається в вітальню. З маненької хати праворуч виходить Берта з засвіченою лампою. Очі в неї заплакані, а на чепці чорна стрічка. Поставивши лампу на стіл перед канапою, що в кутку, вона тихо виходить праворуч. Гедда підходить до скляних дверей, злехка одсуває завіси й дивиться в темряву. Скоро з передпокою ввіходить панна Тесман. У жалобі з крепом на брилі. Гедда йде їй на зустріч, простягаючи руку.

П. Тесман. Так, Геддо, от прихожу до вас у жалобі. Бідна сестра моя вже одмучилася нарешті.

Гедда. Я вже знаю, як бачите. Тесман сповістив мене запискою.

П. Тесман. Еге, він мені обіцявся. Але мені здалося все ж, що сюди, до Гедди, в цю оселю радості та життя—я сама повинна була принести звістку про смерть.

Гедда. Ви дуже ласкаві.

П. Тесман. Ах, яка шкода, що Ріна пішла од нас саме тепер. Не час тепер Гедді носити жалобу.

Гедда (*бажаючи одмінити розмову*). Я чула, що вона вмерла тихо, панно Тесман?

П. Тесман. О, так! Так гарно, так тихо. І яке щастя, що їй довелося ще раз побачити Йоргена, попрощатися з ним гарненько! — Він хіба ще не вернувся?

Гедда. Ні. Він писав, щоб я не сподівалася його так швидко. Але сядьмо ж.

П. Тесман. Ні, спасибі, моя дорога, хороша Геддо! Дуже хотілось би, та ніколи. Треба ще одягти, прибрати покійницю. Спорядимо її в могилу як треба.

Гедда. Чи не могла б я допомогти?

П. Тесман. Що це ви, де ж таки! Ні до чого такого Гедда Тесман не повинна прикладати своїх ручок. І думати ні про що таке зовсім не треба в такий час.

Гедда. Ну, над думками не так легко панувати.

П. Тесман (*зітхаючи*). Еге, от як воно діється на білому світі! Там тепер нам доведеться взятися шити за для Ріни. І тут може теж скоро почнеться шиття, тільки вже інше, хвала Богові! (*Йорген Тесман приходить з передпокою*).

Гедда. Добре, що ти прийшов нарешті.

Тесман. А, ти тут, тьотю Юлю? У Гедди? Га?

П. Тесман. Я вже була збиралася йти, мій любий. Ну що? Владнав усе так, як обіцяв мені?

Тесман. Боюся, що забув половину. Доведеться, певне, знову забігти до тебе завтра. Сьогодні я просто в голову захожу! Нічого не можу до пуття розібрати!

П. Тесман. Ну, любий Йоргене, не можна ж так...

Тесман. Так? Як так?

П. Тесман. Треба й сумуючи радіти. Радіти з того, що сталося... як я радію.

Гедда. Пусткою, певне, вам тепер здаватиметься хата, як ви zostалися сами панно, Тесман.

П. Тесман. Еге, перший час. Але, маю надію, що ненадовго, одначе. Не все ж пусткою стоятиме хатка покійної Ріни.

Тесман. Се б то як? Кого ж ти хочеш там оселити? Га?

П. Тесман. Ах, завсігди ж знайдеться якийсь бідний хворий, якого треба доглядати та піклуватися про його...

Гедда. І ви справді хочете знову взяти на себе такий хрест?

П. Тесман. Хрест? Бог з вами, моя дитино! Який же це був за для мене хрест?

Гедда. Але ж, коли це буде чужа людина...

П. Тесман. Ох, з бідними хворими хиба довго здружитися? Та й треба ж мені за для когось жити, треба. Та от, дасть Бог, і в цій хаті може знайдеться діло за-для старої тітки.

Гедда. Ах, не говоріть тільки про нас!

Тесман. Еге, подумай, як гарно було б оселитися втрюх, як би...

Гедда. Як би?..

Тесман (*стурбовано*). Так, нічого... Певне ще владнається... Будемо сподіватися. Га?

П. Тесман. Так, так. Але, я бачу, у вас є про що поговорити проміж себе. (*Усміхаючись*). Гедда, може, має тобі щось казати, Йоргене? Так прощайте! Час додому, до Ріни. (*На порозі повертається*). Господи, як це дивно! Ріна тепер і зо мною ще і вже з покійним братом!

Тесман. Еге, подумай, тьотю Юлю! Га? (*Панна Тесман виходить через передпокій*).

Гедда (*холодно та пильно дивиться на Тесмана*). Справді, можна подумати, що ця смерть засмутила тебе більше, ніж її навіть.

Тесман. Ох, не тільки сама ця смерть... Я страшенно боюсь за Ейлерта!..

Гедда (*швидко*). З ним знов щось трапилось?

Тесман. Я забігав до його по обіді сказати, що рукопис цілісенький...

Гедда. Ну? Застав?

Тесман. То ж бо то й є, що ні. Його не було дома. Потім я зустрів пані Ельвстед і довідався од неї, що він заходив сюди вранці.

Гедда. Еге, зараз як ти пішов.

Тесман. І ніби сказав, що подрав рукопис? Га?

Гедда. Еге, він запевняв.

Тесман. Але, Боже мій! Адже в такому разі він зовсім збожеволів! І ти, певне, не зважилася віддати йому рукописа, Геддо?

Гедда. Еге, я не віддала.

Тесман. Але ти, запевне, сказала йому, що він у нас?

Гедда. Ні! (*Жваво*). А ти хіба сказав пані Ельвстед?

Тесман. Ні, мені не хотілося.. Але йому варт було б, щоб ти сказала. Подумай,—а що як він з одчаю зніме на себе руки? Дай мені рукопис, Геддо. Я зараз же побіжу з ним до його. Де він у тебе?

Гедда (*не ворухнувшись з місця й зіпершись на спинку з крісла, холодним тоном*). Його вже немає в мене.

Тесман. Його немає в тебе? Але як же це?

Гедда. Я спалила—все, до щенту!

Тесман (*перелякано схоплюється*). Спалила!! Ейлертів рукопис!

Гедда. Не кричи так—дівчина почує.

Тесман. Спалила! Боже милосердний!.. Ні, ні, ні! Це неможливо.

Гедда. І все ж таки, це правда.

Тесман. Та чи знаєш ти, що ти наробила, Геддо! Адже це значить ростратити чужу власність, незаконно затаїти знахідку! Подумай! Спитайсь лиш у асесора Брака, то й знатимеш...

Гедда. Найкраще, на мою думку, не говорити про це ані асесорові, ані кому іншому.

Тесман. Але як же ти могла зважитися на такий нечуваний вчинок? Як це могло спасти тобі на думку? Що на тебе напало? Відповідай! Га!

Гедда (*здержуючи ледве помітний іронічний усміх*). Я зважилася на це за-для тебе, Йоргене.

Тесман. За-для мене?

Гедда. Ти вранці оповідав про те, як він читав тобі цей рукопис...

Тесман. Ну, ну! Далі?

Гедда. І признався мені, що позаздри́в йому.

Тесман. Господи! Та не можна ж було так це розуміти!

Гедда. У всякому разі, я не могла й подумати про те, щоб хтось переважив тебе.

Тесман (*радіє і мов не вірить*). Геддо, невже ти правду кажеш! Так, але... але... як же це я досі не помічав у тебе такої любови... Подумай!

Гедда. Ну, та вже відразу знай також... що я саме тепер... (*раптом перепиняючи себе*). Ні, ні. Спитайся краще в тьоті Юлі. Вона тобі скаже.

Тесман. Ах! Здається я вже догадуюсь, Геддо! (*Сплескуючи руками*). Ах, Боже мій! Та чи ж це може бути! Га?

Гедда. Та не кричи ж так, дівчина почує!

Тесман *(радісно сміється)*. Дівчина! Ні, яка бо ти чудна, Геддо! Дівчина! Та ж це Берта! Я сам побіжу розкажу їй!

Гедда *(з одчаєм стискаючи руки)*. Ах, сили немає... давить мене це все!

Тесман. Що це все, Геддо? Га?

Гедда *(запанувавши над собою, холодно)*. Все це чудне, Йоргене!

Тесман. Чудне? Що я так нивимовно радію?.. Хоча... може й справді не треба сюди плутати Берту.

Гедда. А про те—чому ні? Вже одно до одного!

Тесман. Ні, ні, ще рано. Але тьотя Юля то вже повинна про це довідатися. І про те, що ти починаєш мене звати Йорґеном! Подумай! Ах, вона так зрадіє, так зрадіє!

Гедда. Як довідається, що я спалила за-для тебе Ейлертів Левборґів рукопис?

Тесман. Еге, й то правда. Про це ніхто не повинен знати. Це зрозуміло. Але про те, що ти так любиш мене—про це тьотя Юля неодмінно повинна довідатися. Та от іще... Хотілось би мені знати—чи трапляється взагалі таке з молодими жінками? Га?

Гедда. Роспитайся до речі й про це в тьоті Юлі!

Тесман. Авжеж—при нагоді то вже ж розпитаюся. *(Знову стурбовано)*. А все таки рукопис, рукопис! Боже мій! Жах обнімає, як згадаю про бідолаху!

(Теа Ельвстед убрана так саме як тоді, коли приходила вперше, в брилі та в мантільці увіходить з передпокою).

Т е а (*швидко здоровкаючись, говорить схвилювано*). Ах, люба Геддо, вибач, що я знову прийшла...

Г е д д а. Що з тобою, Тее?

Т е с м а н. Знову щось з Ейлертом? Га?

Т е а. Ах, я страшенно боюсь, що з ним якесь нещастя сталося.

Г е д д а (*хапаючи її за руку*). А!.. ти думаєш!

Т е с м а н. Але ж Господи... звідки ви це взяли, пані Ельвстед!

Т е а. Я випадково чула про його розмову в отелі,—зараз же як увійшла. Ах, про його сьогодні по городу таке говорять не знать що.

Т е с м а н. Подумайте, і я чув. А тим часом я можу засвідчити, що він учора простісінько пішов додому спати. Га?

Г е д д а. Ну,—що ж саме говорено про його в отелі?

Т е а. Ох, я ні про що не могла докладно довідатися. Або вони сами нічого добре не знали, або... тільки побачивши мене, відразу замовкли... А розпитуватись я не зважилася.

Т е с м а н (*неспокійно ходючи по хаті*). Будемо сподіватися, що ви помилилися, пані Ельвстед.

Т е а. Ні, ні, я певна, що говорено про його. Я чула одним вухом також щось про лікарню.

Т е с м а н. Про лікарню?

Г е д д а. Ні, це неможливо.

Т е а. Ах, я так перелякалася, що зараз же побігла до його на квартиру, щоб довідатися.

Г е д д а. І ти зважилася, Тее?

Т е а. Що ж я мала робити? Мені здавалося, що я не витерплю довше, не знаючи нічого.

Т е с м а н. Ну, і його запевне не було дома? Га?..

Т е а. Еге. І там нічого не знають про його. Сказали тільки, що він пішов учора по обіді і не вертався з того часу.

Тесман. Вчора! Подумайте! Як же це вони могли сказати!

Теа. Ах, запевне з ним щось недобре сталося!

Тесман. Слухай, Геддо, як ти думаєш, чи не піти б мені де-не-де розпитатися?..

Гедда. Ні, ні, будь ласкав, не плутайся ти в це! *(Двері з передпокою одчиняються і Берта впускає асесора Брака. Він має серйозний вигляд. Мовчки вклоняється всім, держучи бриля в руках. Берта, зачинивши за ним двері, виходить).*

Тесман. Ах, це ви, любий асесоре! Га?

Брак. Еге, мені неодмінно треба було сьогодні ж побачити вас.

Тесман. По вас бачу, що ви вже одержали звістку від тьоті Юлі.

Брак. Еге, одержав і від неї також.

Тесман. Адже правда, як сумно? Га?

Брак. Ну, знаєте, любий Тесмане, це залежить від того, як хто на це дивиться...

Тесман *(непевно дивлючись на його)*. Може й ще що-небудь сталося?

Брак. Еге,—сталося.

Гедда *(напружено)*. Щось сумне, асесоре?

Брак. Теж, як на кого, пані Тесман.

Теа *(несамохіть)*. Ах, це з Ейлертом!

Брак *(глянувши на неї)*. Через віщо саме ви так думаєте, пані Ельвстед? Чи ви що-небудь уже знаєте?

Теа *(збентежено)*. Ні, ні... але...

Тесман. Та, Боже мій, говоріть же швидче!

Брак *(стискаючи плечима)*. Еге, на жаль... Ейлерт Левборг у лікарні і кажуть, що вже вмирає.

Теа *(скрикує)*. О, Боже, Боже!...

Тесман. У лікарні! І вмірає!

Гедда (*нссамохіть*). Так скоро, значить!..

Теа. І ми не встигли з ним помиритися, Геддо!

Гедда (*тихо*). Але ж, Теє... Теє!

Теа (*не звертаючи уваги*). До його! Швидче! Хочу застати його живого!

Брак. Даремно, добродійко! До його нікого не пускають.

Теа. Так хоч скажіть же мені, що з ним сталося? Що?

Тесман. Еге, еге... сподіваюся... не сам же він!.. Га?

Гедда. А я так певна, що сам.

Тесман. Геддо!.. Як же ти в такому разі...

Брак (*не зводючи з Гедди очей*). На жаль, ви не помилилися, пані Тесман.

Теа. О, яке страхіття!

Тесман. Значить, сам! Подумайте!

Гедда. Застрелився?

Брак. Теж не помилилися, добродійко.

Теа (*силкуючися запанувати над собою*). Коли ж це сталося, пане асесоре?

Брак. Сьогодні вдень, години в чотирі.

Тесман. Боже мій, Боже мій! Де ж це він?.. Га?

Брак (*не твердо*). Де?.. Та мабуть у себе дома.

Теа. Ні, тут щось не так. Я заходила до його ввечері між шістьма та сьома...

Брак. Ну, так десь в іншому місці. Запевне не можу сказати. Знаю тільки, що його знайдено... Він стрельнув собі в груди.

Теа. Страшно, страшно й подумати! Щоб йому довелося цим скінчити!..

Гедда (*асесорові*). В груди, ви сказали?

Брак. Еге, так.

Гедда. А не в висок?

Брак. В груди, пані Тесман.

Гедда. Так, так, і в груди теж нічого.

Брак. Що, добродійко?

Гедда (*робить рух, ніби щось однихає*). Так. Нічого... нічого.

Тесман. І рана смертельна? Га?

Брак. Безумовно смертельна. Тепер, запевне, вже все скінчилося.

Теа. Еге, еге... я почуваю... Кінець, кінець! О, Геддо!..

Тесман. Але, скажіть, звідки ви про це довідалися?

Брак (*уривково*). Від одного поліцейського урядовця, з яким мені довелося говорити.

Гедда (*голосно*). Нарешті сміливий вчинок!

Тесман (*перелякано*). Господи помилуй!.. Що ти говориш, Геддо!

Гедда. Я кажу, що в цьому є краса.

Брак. Гм... пані Тесман...

Тесман. Краса! Ні, подумай!..

Теа. О, Геддо! Чи можна тут говорити про красу!

Гедда. Ейлерт Левборг убив себе. В його стало мужности зробити те, що треба було.

Теа. Ні, не думай, що це так сталося. Він зробив це, не при собі бувши.

Тесман. Еге, з одчаю.

Гедда. Та ні ж! У цьому я певна.

Теа. Ні, ні! Не при собі бувши. Так саме, як роздер нашу книгу!

Тесман (*вражений*). Книгу? Се б то рукопис? Хиба він подер його?

Теа. Еге, вчора вночі.

Тесман (*пошепки*). О, Геддо! Це завжди тягаром лежатиме на нашому сумлінні!

Брак. Гм... от дивно.

Тесман (*хвилюючися, робить кілька ступнів по хаті*). Подумати тільки, що Ейлертові довелося так скінчити своє життя! Не зоставивши після себе нічого такого, що вславило б на віки його ймення...

Теа. Ах, як би можна було відновити те, що він написав!

Тесман. Еге, подумайте... Я не знаю, що б я дав за це!

Теа. А це може й можливо, пане Тесмане.

Тесман. Як то?

Теа (*шукаючи в кишені в сукні*). От гляньте. Я зберегла перші нариси, з яких він мені диктував.

Гедда (*підступаючи на ступінь до неї*). А!..

Тесман. Ви зберегли їх, пані Ельвстед! Га?

Теа. Еге, ось взни. Я забрала їх із собою, ідучи... Вони так і zostалися в мене в кишені...

Тесман. Дайте, дайте глянути!

Теа (*дає йому купу маненьких аркушків*). Тільки тут усе так поплутано, всі аркушки переплуталися.

Тесман. А подумайте, як би нам усе ж пощастило дати йому лад! Що ж, удвох, допомагаючи одне одному..

Теа. Еге, еге. Як би спробувати...

Тесман. Повинно пощастити! Неодмінно! Я готовий за це життя віддати.

Гедда. Що це ти, Йоргене? Навіть життя?

Тесман. Еге. Або, краще сказати, увесь час, який маю. Мої власні матер'яли можуть поки полежати. Ти розумієш, Геддо? Га? Я мушу, це моя повинність перед Ейлертом.

Гедда. Може й так.

Тесман. Так от, люба пані Ельвстед, будемо працювати. Яка користь побиватися над тим, що вже сталося. Га? Спробуємо краще заспокоїтися, щоб можна було робити...

Теа. Еге, еге, пане Тесмане, силкуватимуся, скільки зможу.

Тесман. Так ходіть сюди. Треба зараз же переглянути ці папірці. Де б нам примоститися? Тут, хиба? Ні, краще там у маненькій хаті. Вибачайте, дорогий асесоре. Будьте ласкаві, пані Ельвстед!

Теа. Ах, як би пощастило! (Тесман та Теа виходять у маненьку світлицю. Теа скидає бриля та мантильку потім обоє сідають за стіл, над яким висить лампа і щиро починають доводити до ладу папери. Гедда йде й сідає на крісло біля труби. Трохи згодом асесор Брак підходить до неї).

Гедда (стиха). Ах, асесоре, якою волею повіяло на мене від цього вчинку Ейлерта Левборга!

Брак. Волею, пані Геддо? Еге, що до його, то він тепер, звісно, вільний...

Гедда. Ні, я говорю про себе. Якось лекше дихати, коли знаєш, що на світі все ж робиться инколи щось таке, що говорить про вільну, сміливу волю... щось осяяне промінням краси.

Брак (всміхаючися). Гм, —дорога пані Геддо...

Гедда. Знаю, знаю, що ви скажете! Адже ви теж по своєму спеціаліст, так саме, як і... Ну!

Брак (нильно дивлячись на неї). Мені здається, що Ейлерт Левборг був за-для вас чимсь незрівняно більшим, ніж ви сами хочете собі в тому признатися. Чи може —я помиляюсь?

Гедда. Я не буду відповідати вам на це. Скажу тільки, що в Ейлерта Левборга стало смі-

ливости прожити життя по своєму. І потім, тепер це щось велике, на чому сяє печать краси. У його стало сили волі покинути життєві розкоші... так рано!

Брак. Мені дуже жалко, пані Геддо, але доводиться розчарувати вас.

Гедда. Розчарувати?

Брак. Про те, ви й сами, однак, скоро довідались би.

Гедда. В чому ж сила?

Брак. Він не сам застрелився—не з своєї волі.

Гедда. Не з своєї волі?

Брак. Ні. Я не зовсім точно розказав зараз історію його смерти.

Гедда (*напружено*). Так ви чогось не сказали? Чого ж саме?

Брак. Мені шкода була бідної пані Ельвстед і я дозволив собі зм'якшити деякі речі...

Гедда. Які же саме?

Брак. Найсамперед—він уже вмер.

Гедда. У лікарні!

Брак. Еге. Не прийшовши до пам'яті.

Гедда. Чого ж ви ще не сказали?

Брак. Сталося це не в його на квартирі.

Гедда. Ну, це досить байдуже.

Брак. Не зовсім. Треба вам сказати, що Левборга знайдено напівмертвого... в будуарі у панни Діани.

Гедда (*поривається схопитися з крісла, але зараз же знову сідає*). Це неможливо! Не міг же він знову піти туди сьогодні!

Брак. Він був там сьогодні по обіді. Прийшов вимагати чогось, що ніби то там у його зникло... Говорив щось незрозуміле про якусь загублену дитину...

Гедда. А,—так через це...

Брак. Я спершу подумав, чи не про рукопис це він... Але тепер довідаюся, що він сам його знищив... Так що, певне, це він про свою записну книжку.

Гедда. Мабуть.—Так його, й знайдено... там.

Брак. Еге, там. З револьвером у кишені. Револьвер сам стрельнув і його відразу вбило.

Гедда. Еге—в груди.

Брак. Ні—в живіт.

Гедда (*дивиться на його, мов идуючи*). Ще тільки цього не ставало! За що б я не схопилася, куди б я не повернулася,—всюди, як тінь, ходить за мною чудне й вульгарне, немов проклін якийсь!

Брак. Це ще не все, пані Геддо. Тут єсть іще щось гірше.

Гедда. Що ж саме?

Брак. Пистоля, якого знайдено в його...

Гедда (*важко дихаючи*). Ну? Що ж?

Брак... він, видимо, вкрав.

Гедда (*схоплюючися*). Украв! Неправда! Ні, ні!

Брак. Инакше не може бути. Він запевне вкрав його... Цсс!..

(Тесман та Теа встають з за столу і увіходять у вітальню).

Тесман (*з папірцями в обох руках*). Знаєш, Геддо, я майже нічого не розбіраю там під цією лампою. Подумай!

Гедда. Думаю!

Тесман. Чи не можна нам не надовго сісти до твого бюрка? Га?

Гедда. Будьте ласкаві! (*Швидко*). Ні, стривай! Я спершу приберу!

Тесман. Та не турбуйся, Геддо. Місця стане.

Гедда. Ні, кажу тобі, дай спершу прибрати. Оце тільки заберу—поки на фортеп'яно. Ну, от.

(Взявши з полиці якусь річ закриту нотами, вносить усе в маненьку хату ліворуч).

(Тесман розкладає аркушки на столі й переносить туди лампу з того столу, що в кутку. Потім знову сідають з Теєю працювати).

Гедда (вертається і ставши за Теїним стільцем, злехка перебірає їй волосся). Ну, голубко Теє? Чи посувається справа з пам'ятником Ейлертові Левборгові?

Тея (журливо дивлючись на неї). Ах, Господи... боюся, що важко буде дати лад, страшенно важко.

Тесман. Повинно пощастити! Неодмінно! І це от—розібрати чужі папери, доводити їх до ладу—саме моя справа!

Гедда (йде до груби й сідає там на пуф. Асесор Брак стоїть біля неї, зіпершися на спинку з крісла).

Гедда (пошепки). Що це ви сказали про пистоль?

Брак (теж тихо). Що Левборг, запевне, вкрав його.

Гедда. Через віщо ж неодмінно вкрав?

Брак. Через те, що іншого вияснення допустити не можна, пані Геддо!

Гедда. Он як!

Брак (дивиться на неї кілька часу). Ейлерт Левборг, звісно, приходив сюди вранці? Адже правда?

Гедда. Еге.

Брак. Ви зоставалися з ним удвох?

Гедда. Еге, не на довго.

Брак. А ви не виходили з хати, поки він був тут?

Гедда. Ні.

Брак. Згадайте. Не виходили—ні на одну хвилинку?

Гедда. Ні, може, на хвилинку в передпокій.

Брак. А де в той час лежала скринька з пістолями?

Гедда. Скринька?.. Вона була в...

Брак. Ну, пані Геддо?

Гедда. Вона лежала на бюрку.

Брак. А ви потім дивилися, чи обидва пістолі цілі?

Гедда. Ні.

Брак. І не треба. Я бачив пістоль, який знайдено в Левборга. І відразу пізнав його. Я бачив його вчора. Та й попереду теж.

Гедда. Він хиба в вас?

Брак. Ні, в поліції.

Гедда. Що ж поліція з їм робитиме?

Брак. Силкуватиметься довідатися, кому він належить.

Гедда. На вашу думку це можливо?

Брак (*нахиляючись до неї, пошепки*). Ні, Геддо Габлер —поки я мовчу.

Гедда (*перелякано дивлючись на його*). А як що ви не мовчатимете,—тоді що?

Брак (*стискаючи плечима*). Адже завжди можна сказати, що пістоля вкрадено.

Гедда (*твердо*). Краще вмерти!

Брак (*всміхаючися*). Ну, так звичайно тільки говорять, але не роблють.

Гедда (*не відповідаючи*). Ну, але як що пістоль не вкрадений і власника знайдуть,—тоді що?

Брак. Еге, Геддо,—тоді не обійдеться без скандалу.

Гедда. Без скандалу!..

Брак. Еге, без скандалу... Без того, чого ви до смерті боїтеся. Вас, звісно, покличуть на допит... І вас, і панну Діану. Адже їй також до-

ведеться дати пояснення про те, як це сталося. Чи пістоль випадково стрельнув, чи це душогубство... Чи він хотів виняти пістоля з кишені, погрожуючи їй, і в той час пістоль стрельнув... Чи вона сама вихопила в його пістоля, застрелила його й знову засунула йому пістоля в кишеню. Од неї можна й цього сподіватися. Адже вона така, ця панна Діана.

Гедда. Але ж усе це болото мене не чіпає?

Брак. Але вам доведеться відповісти на питання: нащо ви дали пістоля Ейлертові Левборгові? Ну, а які зроблено буде з того виводи, що ви дали йому пістоля?

Гедда (*похнюпивши голову*). Еге, правда. Я про це не подумала.

Брак. Ну, на щастя ж, небезпешности немає—поки я мовчу.

Гедда (*дивиться на його*). Так я у вашій волі? Їзи таки запанували надо мною?

Брак (*пошепки*). Люба Геддо... повірьте мені, що я не буду надуживати своєї власти.

Гедда. Все таки—цілком у вашій волі. Залежу од вашого бажання! Не вільна, не вільна! (*Раптом устає*). Ні, цієї думки я не витерплю! Ніколи!

Брак (*дивиться на неї напівглузливо*). Звичайно миряться з тим, чого не можна одмінити.

Гедда (*так саме*). Можливо. (*Йде до бюрка і, ховаючи усміх, що несамохіть у неї з'являється, говорить, імітуючи Тесманову інтонацію*). Що? Посувається, Йоргене? Га?

Тесман. Бог його знає. У всякому разі, праці стане на кілька місяців.

Гедда (*так саме, як і перше*). Подумай! (*Злехка засуваючи пальці в Теїне волосся*). Чи не дивно тобі, Тее? От тепер сидиш із Тесманом, так як перше колись із Ейлертом Левборгом.

Т е а. Ах, як би мені тільки пощастило дати натхнення й твоєму чоловікові!

Г е д д а. Нічого, пощастить запевне—через який час.

Т е с м а н. Еге, знаєш, Геддо, я ніби починаю щось таке почувати. Але ти йди знову до асесора.

Г е д д а. Чи не можу я вам чимсь допомогти?

Т е с м а н. Ні, ні, ні, нічим (*Повертається до асесора*). Ви вже тепер, любий асесоре, будьте ласкаві, подбайте про те, щоб Гедда не нудьгувала.

Б р а к (*швидко глянувши на Гедду*). О, залюбки!

Г е д д а. Спасибі! Але сьогодні я щось утомилася. Піду ляжу там на канапі.

Т е с м а н. Еге, еге, голубко. Га?

(Гедда йде в маненьку кімнату й засуває за собою завіси. Невелика павза. Раптом чути звідти бравурний вальс).

Т е а (*схоплюючись*). Ах! Що ж це!

Т е с м а н (*підбігаючи до завіси*). Голубко! Не грай же сьогодні танців! Подумай про тьотю Ріну.. та й про Ейлерта!

Г е д д а (*просовуючи голову між завісами*). І про тьотю Юлю... і про всіх! Більше не буду. (*Знову засуває завіси*).

Т е с м а н (*біля бюро*). Їй, може, не треба було б бачити нас за цією сумною працею. Знаєте що, пані Ельвстед? Переїздіть лиш до тьоті Юлі. І я приходитиму туди вечорами. Там нам чудово буде працювати. Га?

Г е д д а (*з-за завіси*). Чую, чую, що ти говориш, Тесмане. А як же я тут буду сама вечорами?

Т е с м а н (*копаючися в паперах*). Ну, наш любий асесор, запевне буде такий ласкавий, що згодиться одвідувати тебе.

Брак (*сидючи на кріслі, весело кричить*). За-любки! Хоч що вечора, пані Тесман! І сподіваюся, що нам буде весело вдвох!

Гедда (*виразно й голосно*). Як же вам не сподіватися, асесоре! Вам, єдиному півневі...

(*Чути, як стрельнуто. Всі схоплюються*).

Тесман. Знову вона панькається з пістолями!

(*Одсуває завіси і вбігає в маненьку вітальню. Теа за їм. Гедда лежить мертва на канані. Всі бігають, кричать. Берта перелякана вбігає з правого боку*).

Тесман (*асесорові*). Застрелилася! Просто в висок! Подумайте!

Брак (*безсило сідаючи на крісло*). Але ж, Боже милосердний, та так же ж не роблють!
